

1078 (1667-1668) TARİHLİ RUMELİ KADILIK RÜTBELERİ DÜZENLEMESİNE DAİR YENİ BİR KADI MECMUASI*

ERCAN ALAN**

ÖZET

Bu makalede, bir kadı mecmuasından hareketle, kadılık mesleği ve Rumeli kazalarının 1078 (1667-1668) tarihli rütbeleri incelenmiştir. Bu noktada; bu mecmuadan hareketle kadı mecmuaların ne olduğu, kadılık mesleği hakkında verdiği bilgiler ve en önemlisi de içinde yer alan Rumeli kadılıklarının rütbelerine ilişkin en erken tarihli listeden hareketle Osmanlı kadılık müessesesinin, en alt kademededen en üst kademeye hiyerarşik basamakları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda kadılık rütbesinin ne olduğu, kazaların niçin rütbelere göre tanzim edildiği, bu kazaların rütbeler içerisindeki sayısal dağılımı, kadınların meslek kariyerlerinin bu rütbelerle bağı ve bunun ilmiye sınıfı içindeki etkileri gibi sorulara cevap aranmıştır. Ayrıca daha önce M. Kemal Özergin tarafından neşredilen ve 1078 (1667-1168) tarihli nüsha ile içindeki kayıtlardan XVII. yüzyılın son çeyreğinde yazılmış olduğu anlaşılan ve tarafımızdan yayımlanan Osmanlı Arşivi Kamil Kepeci kataloğuna kayıtlı başka bir nüsha ile karşılaştırma yapılmıştır. Böylece nüshalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Kadılık müessesesinde uygulanan bu rütbe sistemi sayesinde, kadınlar alt rütbedeki kadılıklardan kademe kademe ilerleyerek üst rütbelere ulaşmışlardır. Böylece bu rütbe uygulaması aynı zamanda kadılık kariyerinin de meslek içindeki ilerleme serüvenini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Kadı, kadılık rütbeleri, kaza, Rumeli.

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nda hem ilmiye hem de taşra teşkilatı açısından temel kurumlardan biri; şüphesiz kadılık teşkilatıdır. Kadılık teşkilatı ve mesleği hakkında bilgi veren kaynaklar temel olarak kadıasker ruznamçeleri ve ruus defterleridir. Bunların haricinde devlet teşkilatına ilişkin bazı

* Makalenin geliş tarihi: 03.05.2018 / Kabul tarihi: 10.05.2019

** Dr. Öğr. Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, alanercan@gmail.com (https://orcid.org/0000_0002_7984_0875)

kanunname ve teşrifat eserlerinde, ıslahat layihalarında vb. bazı belgelerde bu kurum hakkında birinci elden bilgiye ulaşmak mümkündür. Ancak bu kaynak çeşitliliğine rağmen başta kadılık rütbeleri ve kadıların görev alanını ifade eden kazalar hakkında ayrıntılı ve hatta bazen başka kaynaklarda ulaşamayacağımız bilgiler sunan alternatif bazı kaynaklar da mevcuttur. Bizzat görev başındaki kadılar ya da kadı olarak atanma ihtimali olan ilmiye sınıfı mensupları tarafından kaleme alınan ve içindeki muhtelif bilgilerden dolayı “mecmua” olarak adlandırılan eserler, başta kaza teşkilatı olmak üzere kadılık müessesesi hakkında diğer kaynaklarda olmayan ya da onları destekleyen önemli veriler sunmaktadır. Özellikle kazaların coğrafi konumu, varsa ayırt edici özellikleri ve en önemlisi de, özellikle XVII. yüzyıla ait diğer kaynaklarda göremediğimiz, kadılık rütbeleri bu mecmualardan ayrıntılı bir şekilde takip edilebilmektedir.

Kadı mecmuaları ve bu mecmualarda yer alan, başta kadılık rütbeleri olmak üzere, kadılık ve kaza teşkilatı ile alakalı bilgiler birtakım araştırmalara konu olmuştur.¹ Bu konu hakkındaki ilk çalışma; 1965’te İsmail Hakkı Uzunçarşılı tarafından yapılmıştır. Uzunçarşılı, halen ilmiye çalışmaları için önemli bir kaynak teşkil eden kitabında “Kadıların Dereceleri” başlığı altında hem mevleviyetlerin hem de kaza kadılıklarının dereceleri hakkında bilgiler vermiştir. Bu noktada; Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitaplığında yer alan 2066 numaralı eser hem Uzunçarşılı’nın hem de sonraki araştırmacıların temel kaynağı olmuştur. Uzunçarşılı bu kaynağa göre Rumeli’deki pek çok kazanın isim ve rütbesini dipnotlarda vermiş; ancak belge hakkında bir tarih ve ayrıntı vermemiştir.²

Kadılıkların rütbeleri ile alakalı ikinci çalışma M. Kemal Özergin tarafından yapılmıştır. Özergin içinde muhtelif bilgilerin yer aldığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K. 13 numaralı mecmuanın kadılıklar kısmından hareketle 1078 (1667-1668) tarihinde şeyhülislam Minkari-zade Yahya Efendi’nin emri üzerine Rumeli kadiaskeri Abdülkadir

¹ Burada, makalenin hem hacmini daha fazla genişletmemek ve hem de dikkati, mecmualar dışındaki başka konulara çekmemek adına sadece kadı mecmuaları ve onları temel alarak yapılmış çalışmalar değerlendirilmiştir.

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*, Ankara, TTK, 1988, s. 91-98.

Efendi'nin "eşrâf-ı kuzât" denen yüksek rütbeli kadılar ile birlikte hazırladıkları Rumeli kadılıkları listesini yayınlamıştır. Bu belgeye göre 361 adet kaza 12 farklı rütbe altında sıralanmıştır. Özergin ayrıca Rumeli'deki kazaların, bağlı oldukları sancakları, etrafındaki kazaları ve İstanbul'a olan uzaklıklarını içeren kısmı da yayınlamıştır.³

XVI. yüzyıldaki Mısır eyaletini ayrıntılı bir şekilde inceleyen Seyyid Muhammed es-Seyyid Mahmud, "Mısır Eyaletinin Adli Teşkilatı" başlıklı kısımda Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları 3774 numaralı eseri kullanarak Mısır kazalarını tanıtmış; bu mecmuadaki verilerle XVII. yüzyılın ikinci yarısına ait Anadolu kadıaskerliği ruznamçesindeki verileri ve Evliya Çelebi'nin Mısır kazaları hakkında verdiği bilgileri karşılaştırmıştır.⁴

Kadı mecmuaları ve Rumeli kadılık rütbeleri hakkındaki bir diğer çalışma; Ahmet Halaçoğlu'nun "1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri" başlıklı makalesidir. Halaçoğlu tek nüshası özel kütüphanesinde olan ve içinde, bütün kadı mecmualarında olduğu gibi, muhtelif bilgiler ihtiva eden bir mecmuadaki verilerden hareketle çalışmasını kaleme almıştır. Burada Rumeli kazaları Seniyye⁵, Ülâ, Karîbü'l-ülâ, İsnâ, Karîb ile's-sâniye, Sâlise, Karîbe-i ile'r-râbia ve Hâmise Karîbe ile'l-manasibi'l-mezkûre olmak üzere sekiz rütbeye ayrılmıştır ve liste 218 adet kazayı içermektedir.⁶

Kadılık rütbeleri hakkındaki iki önemli çalışma ise Yasemin Beyazıt tarafından yapılmıştır. Beyazıt, Uzunçarşılı'nın eserinde bahsettiği Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Kitaplığında yer alan 2066 numaralı ve 21 Rebiülahir 1253 (07.07.1837) tarihli yazmayı neşretmiştir. Neşredilen belgede alfabetik olarak isimleri verilen Rumeli kazalarının karşısında rütbeleri de yer almaktadır. Burada rütbe olarak sırasıyla Sitte, Ülâ, Karîbe-i

³ M. Kemal Özergin, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi." *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara, TTK, 1988, s. 251-309. Özergin'in çalışması makalenin ilgili kısımlarında tekrar ve ayrıntılı olarak incelenecektir.

⁴ Seyyid Muhammed es-Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyâleti*, İstanbul, 1990, s. 254-256.

⁵ Halaçoğlu'nun "Seniyye" diye okuduğu rütbe "Sitte" olmalıdır; ancak eserin aslını göremediğimiz için kesin bir şey söyleyemiyoruz.

⁶ Ahmet Halaçoğlu, "1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri", *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, C. III, Ankara, TTK, 1999, s. 869-897.

Ûlâ, Sâniye, Sâlise, İnebahtı, Eğri, Çelebi ve Çanat görülmektedir. Ayrıca bazı kazaların karşısında konumunu gösteren “nahiye”, “arpalık” ve “maişet” gibi notlar düşülmüştür. Yine diğer birçok mecmuada olduğu gibi, kazaların bağlı oldukları sancak, İstanbul’a olan uzaklıkları ve etraflarında yer alan kazalar da belgede gösterilmiştir.⁷ Yasemin Beyazıt tarafından yapılan ikinci çalışmada kadı mecmualarının tanımı ve tanıtımı yapılarak rütbe sisteminin ortaya çıkış sebepleri tartışıldıktan sonra konu hakkında yapılan çalışmaların analizine geçilmiş ve Rumeli kadılıklarının zaman içindeki rütbe değişimi gösterilmiştir. Beyazıt, bu makalesinde Özergin ve Halaçoğlu tarafından yayımlanan mecmualara ait verilerle, XIX. yüzyılda kaleme alınmış “icmâl-i kuzât” defterlerindeki verileri karşılaştırarak rütbelerin yüzyıllar içindeki değişimlerini açıklamaya çalışmıştır.⁸

Rumeli kadılık rütbelerine ilişkin bir diğer çalışma tarafımızdan yapılmıştır. Bu çalışmada Osmanlı Arşivi, Kamil Kepeci katalogunda yer alan Mevkufat Kalemî Ganem Kitabeti bölümünde 3980 numara ile kayıtlı Rumeli’nin adet-i ağnam ve resm-i ağıl defteri içerisinde yer alan bir liste değerlendirilmiştir. Bu defter her ne kadar bir kadı mecmuası olmasa da, içindeki Anadolu sancakları ve buraya bağlı kazalar ile Rumeli kazalarının rütbelerini veren bölüm muhtemelen bir kadı ya da kadı adayı tarafından kaleme alınmıştır. Makalemizde, Rumeli kadılık rütbelerini ele alan bu kısım neşredildikten sonra Özergin’in nüshası ile karşılaştırma yapılarak benzerlikler ve farklılıklar değerlendirilmiştir.⁹

Anadolu kadılık rütbelerine ilişkin ilk müstakil çalışma ise; tarafımızdan yapılmıştır. Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 1984 numaralı kadı mecmuasındaki Anadolu kadılık rütbelerine ilişkin veriler; kadı mecmuaları ve araştırmaya konu olan mecmuanın tanıtılmasından sonra neşredilmiştir.

⁷ Yasemin Beyazıt, “Rumeli kadılıklarına ve Rütbelerine Dair 1253/1837 tarihli Bir Yazma (62 Belge ile Birlikte)”, *Belgeler*, C. XXVIII, S. 32, Ankara, 2007, s. 11-51.

⁸ Yasemin Beyazıt, “Rabia’dan İnebahtı’ya Rumeli Kadılık Rütbeleri”, *Yeni Türkiye*, S.66, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı I, 2015, s. 1228-1236.

⁹ Ercan Alan, “Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyıl Sonunda Rumeli’de Kadılık Rütbeleri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 44, Haziran 2016, s.337-366. Bu makale, araştırmamızın ilgili bölümlerinde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Ayrıca bu makalede XVII. yüzyıldaki Anadolu kadılık rütbeleri ile XVIII. ve XIX. yüzyıllardaki rütbeler karşılaştırılarak yaşanan değişim değerlendirilmiştir.¹⁰

Bu makalenin yayım süreci devam ettiği esnada, kadı mecmuaları ve bu bağlamda kaza teşkilatı ve kadılık rütbeleri hakkında bir kitap daha yayımlanmıştır. Levent Kuru ve Ahmet Önal tarafından Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları 3774 numaralı mecmua ve Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 1984 numarada kayıtlı iki adet mecmua neşredilmiştir. Yazarlar, muhtelif kısımları daha önce yayımlanmış, bu iki mecmuadan hareketle Rumeli, Anadolu ve Mısır kadılıklarının rütbelerini incelemiştir.¹¹

Özergin ile Kuru ve Önal'ın neşrettiği mecmualar, kadılık rütbelerinin isimleri açısından aynı olup, Rumeli kazalarının bu rütbelere dağılımı da büyük oranda aynıdır. Bu nedenle Rumeli kadılık rütbelerinin sadece bu mecmualarda geçtiği şekliyle olduğu kanaati hasıl olmuştur. Ancak 1078 düzenlemesine ait orijinal nüshanın ortada olmaması ve 1078 tarihli kadılık rütbeleri ile alakalı tek kaynak türünün mecmualar olması, tespit edilebilen bütün mecmuaların değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Ayrıca incelediğimiz mecmuanın; verilerini 1078 düzenlemesine ait "İsâl defter"inden aldığını yazıp, rütbelerin isimleri ve kazalara dağılımı noktasında ciddi farklılıklar göstermesi, 1078 düzenlemesine ilişkin bilinenlerin sorgulanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu noktada çalışmamızın amacı; 1078 düzenlemesine ilişkin bütün kaynakların incelenmesi ve karşılaştırılması suretiyle bu düzenlemenin mahiyetini anlamak ve mecmualar arasındaki farkları ortaya koyarak, konu hakkındaki bilinenleri değerlendirmektir.

¹⁰ Ercan Alan, "XVII. Yüzyıl Anadolu Kadılıkları ve Rütbeleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Sayı: 67 (2018/1), İstanbul, 2018, s. 59-100.

¹¹ Levent Kuru-Ahmet Önal, *Osmanlı Kaza teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018. Bu kitap, incelememize konu olan mecmua ile aynı mevzuu içerdiği için ileriki bölümlerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1. Kadı Mecmuaları ve İncelememize Konu Olan Mecmua

Mecmualar, kaleme alınan kişilerin kendileri için tuttuğu notlardan ve ilgi alanına giren konularda okuduğu metinlerden alıntı yaptıkları derleme eserlerdir.¹² XVII. yüzyılda özellikle okuma yazma oranının artmasına paralel olarak bir yazım türü olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³

Kadı mecmuaları ise; kadıların yazdıkları şiir denemeleri, kitaplarının isimleri, muhtelif hesaplamalar gibi mecmuayı kaleme alan kişilerin şahsi notlarının yanısıra içinde değişik konularda bilgiler de barındıran eserlerdir. Kişisel notlar içinde en dikkat çeken ise; mecmualardan birinde, notları kaleme alan kişinin kendisinin mülazemete nasıl kaydolduğunu ayrıntılı bir şekilde anlatmasıdır. Burada yazar; "Vişne-zâde" lakabıyla meşhur Şeyh Mehmed İzzetî Efendi'nin 1 Muharrem 1078 (23 Haziran 1667) tarihinde Anadolu kadıaskerliğine atanmasıyla mülazemete girdiğini belirtmektedir.¹⁴ Mecmualarda bu gibi çeşitli konular hakkında notlar yer almasına rağmen, asıl olarak kadılık mesleğini ilgilendiren mevzular bulunmaktadır. Özellikle kazaların durumu, rütbesi, bağlı olduğu sancak veya eyalet, civarındaki kazalar, İstanbul'a kaç konak uzaklıkta oldukları gibi doğrudan kazalarla alakalı çok ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Kadıların meslek hayatları boyunca görev yapacakları kazalar hakkında bilgi sahibi olma isteği, ayrıca kadılık kariyerinin kademeli olarak ilerlemesinden ötürü hangi rütbede hangi kazaların bulunduğu bilinmesi gerekliliği gibi sebepler bu tipteki mecmuaların varlığını açıklamaktadır.

Bu noktada bütün kadıların ya da kadı adaylarının atanacakları kazaları tespit ve takip edebilecekleri muhtelif listelere ihtiyaç duymaları doğaldı. Kazaların bağlı oldukları rütbelere, bir sonraki rütbede hangi kazaların yer aldığı, İstanbul'a olan uzaklığı, civarındaki kazalar, hangi sancak ya da

¹² Derin Terzioğlu, "Mecmuâ-i Şeyh Mısıri: On Yedinci Yüzyıl Ortalarında Anadolu'da Bir Derviş Sülûkunu Tamamlarken Neler Okuyup Yazdı?", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Osmanlı Edebiyatının Kırk Ambarı*, Haz. Hatice Aynur Vd., İstanbul, 2012, s. 293.

¹³ Cemal Kafadar, "Sohbete Çelebi, Çelebiye Mecmua", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Osmanlı Edebiyatının Kırk Ambarı*, Haz. Hatice Aynur Vd., İstanbul, 2012, s. 43-52.

¹⁴ Bu kaydın tam transkripsiyon ve açıklaması için bkz., Ercan Alan, *XVII. Anadolu Kadılikları ve Rütbeleri*, s. 62.

eyalette yer aldığı gibi mevzular kadıların kazaları tanınmaları açısından bilinmesi gereken temel hususlardı. Bu bilgileri derceden kadılar dolayısıyla kendi mecmualarını da oluşturmuş oluyorlardı. Daha sonra bazı kişisel notlarını ve mesleklerini ilgilendiren değişiklikleri de bu mecmualara ekliyorlardı.

İncelememize konu olan eser ise; Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde 13928-13929 numara ile kayıtlıdır. Baştan bazı sayfaları eksik olan eser iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda, eski alfabeyle göre Rumeli kazaları ve bağlı oldukları sancaklar listelenmiştir. Bu kısımda hem Rumeli kazaları hakkında ilginç ve önemli detaylar vermekte hem de bu mecmuayı nasıl yazdığını gösteren deliller sunmaktadır. Mesela; İşbat kazasını anlatırken, sancağını ve İstanbul'a olan uzaklığını verdikten sonra "İlbasan kazasına mülâsıkdır (bitişik), kadısı İlbasan içinde oturur." bilgisi de kaydedilmiştir.¹⁵ Benzer bir bilgi Korondos kazası için verilmiştir. Korondos hakkında, "Kadısı Yanya'da oturur, kasabası yoktur cümle kurâlardır" notu düşülerek, Korondos'un sadece köylerden oluştuğu için kaza merkezinin olmadığı ve kadısının Yanya'da oturduğu bilgisi paylaşılmıştır.¹⁶

Mecmuanın kaynaklarını anlatan kayıtlar da mevcuttur. Mesela; Balçık kazasına ilişkin kayıta; Gubârî mahlaslı bir kadıdan bahisle onun matlabından alıntı yaptığını belirtmiştir. Gubârî, Balçık kazası ile alakalı matlabına şöyle bir beyit yazmıştır:

Âb-ı lütfun ile çok mürdeler ihyâ itdin

*Bir nazar kıl bu Gubârî dahi balçık olsun*¹⁷

Mecmuanın nasıl meydana geldiğini gösteren kayıtlardan bir diğeri ise Kızılağaç kazasına aittir. Kızılağaç kazası hakkında genel bilgiler verildikten sonra; "Hatunili kazasının buraya yakın olmasından ötürü ilhak rica eden bir kadı matlabına şu beyti yazmıştır" diyerek daha önce Kızılağaç'a atanan bir kadının matlabını kullandığını belirtmiştir. Bu şiir ise;

¹⁵ Vr. 5b. İlbasan kazasına bitişik olmasından ve buranın gelirlerini tamamlama amacından dolayı İşbat kazası, XVII. yüzyılda 2 defa İlbasan'a ilhak olunmuştur. Bkz. Ercan Alan, *Kadıasker Ruznamçelerine Göre XVII. Yüzyılda Rumeli'de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, s. 233.

¹⁶ Vr. 23a.

¹⁷ Vr. 8a.

Hatunili ile zabt olunmazsa

*Kızılağaç'dan intifâ' olunmaz*¹⁸

şeklinde olup Kızılağaç kazasının gelirinin tek başına kadı için yetersiz olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle Hatunili kazasının buraya ilhakı istenmektedir. Ama daha önemlisi; bir kadının matlabından alıntı yaparak mecmuanın, nasıl oluşturulduğuna dair bir fikir vermektedir. Bu da; eserin daha önceki kadıların yazdıklarından istifade edilerek yazıldığını göstermektedir. Bu tip ilginç ve ayrıntılı bilgileri içeren kısımda 388 adet Rumeli kazasının kaydı yer almaktadır. Defterin ilk sayfalarının eksik olması kaza sayısının 388'le sınırlı olmasına sebep olmuştur.

Kazalarla alakalı bu bilgiler verildikten sonra; Anadolu ve Rumeli'de yer alan mevleviyet kadılıkları kaydedilmiştir. Bundan sonra ise Rumeli'deki eyaletler ve sancaklar tek tek gösterilmiştir. Ancak Rumeli sancakları "yekûn 59" olarak kaydedilmesine rağmen 53 adet sancak ismi zikredilmiştir. Hatta Üsküb sancağının iki defa yazıldığı göz önüne alınırsa bu sayı 52'ye düşmektedir. Eserin konumuzu teşkil eden Rumeli kadılıkları rütbeleri ile alakalı bölüm ise bundan sonra gelmektedir. Burası "İşbu bin yetmiş sekiz senesinde fazîletlü Rumili kâdîaskeri merhûm Abdülkadir Efendi hazretlerinin itdikleri îsâl defteridir ki aynı ile tahrîr olunub zikr olundu." başlığı ile başlamaktadır. Burada 372 adet kaza, 17 rütbe altında listelenmiştir. Ancak listenin sonunda "yekûn 370" kaydı vardır. Listedeki verilerden 370 sayısının sehven yazıldığı ve hatta bazı kazaların iki farklı rütbe altında gösterildiği görülmektedir. Rütbelerle alakalı bu bölümden sonra "Ma'lûm ola ki" diyerek münfasıl bir kadının yapması gerekenler, yeni bir görev için yapacağı hazırlıklar ve bu görev için ödeyeceği resim ve harçlar hakkında bilgi vardır.

Defterin ikinci kısmında ise daha çok padişaha nasihatler yer almaktadır. Defterin bu kısmındaki yazı karakteri farklı olduğu için aynı yazarın kaleminden mi çıktığı yoksa başkası tarafından esere sonradan mı ilave edildiği tam anlaşılamamaktadır. Bu kısmın baş tarafına kurşun kalemle "Risâle-i Ahlâk-ı Hamîde" "Pâdişâh ve Kadıya Usûl-i Mu'âmeleden Bahs İder" notu düşülmüştür. Bu bölümde, özetle, padişahın doğru, dürüst ve ahlaklı kişileri istihdam etmesi ve onları; çevresindekilerin düşmanlık ve

¹⁸ Vr. 22a.

kıskançlıklarından koruması tavsiye edilmektedir. Ancak kadılarla alakalı bir tavsiye veya konu bu kısımda yer almamaktadır.

Eserin mazul (münfasıl) kadınların yapacakları işlemler hakkında verdiği bilgiler çok değerli olduğu için buraya aynen alıyoruz:

“Ma’lûm ola ki: Evvelâ bir kâdî mansûbdan ma’zûl olub geldüğünde altı ay mikdârı eğlenür ba’de mülâzemeteye kayd olunur. Evvel altı aya mâdûn i’tibâr olunur. Kânun-i kadîm altı ay mikdârı eğlenüb ba’de mülâzemeteye yazılmakdur. Anı kâdîasker efendiler kendü kalemleri ile tahrîr iderler. Mülâzemeteye kâide budur. Ba’de mülâzemet iderler.

Ma’lûm ola ki: Kâdînin tâli’ne bir makbûl mansûb düşdükdde ol mansûba yazılmak murâd eylese tezkere-hâne günü işbu güne tahrîr eyleyüb matlabcının eline virüb dîvân günü hâzır ola.

Matlabdır: Et-tâlibü’l-abdi’d-dâî el-fakîr Mehmed Said el-münfasıl an-kazâ-yı Pirepol müddeti’l-înfisâl isnâ ve işrîn şehren ve’l-mülâzemet bi’l-atıyyeti’l-aliyye selâse aşer şehren müstemirren.

Ba’de’l-mülâzemet kâdî mansûb için: Mansûba yazılca kâdîasker efendi mübârek ola didükde dest-i bûs idüb gitdükden sonra üç gün gezüb üç gün nihâyete eyledükde kâdîasker efendinin muhızır ağaları geldükde anlara bahşîş ve kahve-bahâ ve matlabcıya kahve-bahâ beşer gurûş virilür. Ol sayılmaz. Andan sonra mektûb ve tezkere almağa mübâşeret eyledükde virilecek harclar beyân olunur.

Evvelâ müjde: Her ne çıkarsa

Ba’de sandık harcı: Kaç yüz akçe kadı isedir

Kayd harcı dahi virülür: Gündelik 5 Akçe

Ve tezkereci efendiye: Gündelik 4 Akçe

Ve mektûbcu efendiye: Gündelik 3 Akçe

Ve Mukayyid Efendiye: Gündelik 3 Akçe

Ve Askerî kısmetî kâğıdı: Olmak Üzere

Ve Kısmet Kâğıdına: Her Ne Çıkarsa

Ve Harc-ı Berât: Gündelik Hesâbıyla 12 Akçe(silindiği için tam okunamadı)

Temmeti'l (silinmiş) Sene 1140."

1140 tarihi itibariyle kadılık teşkilatına ait tespitler miladi takvimde 1727-1728 tarihlerine tekabül etmektedir. Yukarıdaki kayıtlarda adı geçen ve dolayısıyla bu kayıtları tuttuğunu düşündüğümüz Mehmed Said, 1 Şevval 1135'te (05.07.1723) Prepol kazasında göreve başlamış ve 19 ay görev yaptıktan sonra 29 Rebiülahir 1137'de (15.01.1725) görevden ayrılmıştır.¹⁹

Mehmed Said, Prepol'den münfasıl olduktan sonra, 01 Zilkade 1139'da (20.06.1727) Taşlıca kazasında göreve başlamış ve 14 ay sonra 29 Zilhicce 1140'ta (06.08.1728) mazul olmuştur.²⁰ Mehmed Said'e ilişkin bu tarihe en yakın kayıt ise Şehirköy kazasından 30 Ramazan 1145 (16.03.1733) tarihinde mazul olduğudur.²¹

Kadılar bir kazada belli bir süreliğine görev yaparlardı. Bu süre sonunda, yeni bir göreve atanuncaya kadar geçen "boş zaman" dönemi başlardı. İki görev arasında geçen bu süreye "infisal müddeti", bu durumdeki kadıya "... kazasından münfasıl" ya da "mazul" denilmekteydi. Yine aynı şekilde münfasıl kadılar; yeni bir göreve atanmak için, İstanbul'da bağlı oldukları kadıaskerlik dairesinde belli bir süre mülazemet etmek zorundaydılar. Burada verilen bilgilere göre; bir kazada görevi sona eren kadı 6 ay dinlenmelidir. Ancak bu süre dolduktan sonra bağlı olduğu kadıaskerlik dairesine gidip mülazemete kaydını yaptırabilir.

İnfisal ve mülazemet süresini dolduran kadı ise uygun bir görev çıktığı takdirde, "matlab" isimli dilekçesini, bağlı olduğu kadıaskerliğin matlabcı isimli görevlisine yazıp, divan gününü beklemeye başlardı. Çünkü arza çıkma yetkisi olan kadıaskerlerin, divanda tayin bekleyen kadı ve

¹⁹ Levent Kuru, *Kazasker Ruznamçelerine Göre 18. Yüzyılın İlk Yarısında Rumeli'de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016, s. 744.

²⁰ Levent Kuru, s. 799.

²¹ Levent Kuru, s. 790.

müdürrislerin listesini padişaha takdim etmeleri kanundur. Burada matlabciya verilmesi gereken dilekçenin bir örneği de gösterilmiştir. Buna göre Prepol kazasından münfasıl olan Mehmed Said, 22 ay infisal ve 13 ay mülazemet süresi geçirmiştir. Burada matlabda yazması gereken bilgilerin kadının ismi, hangi kazadan münfasıl olduğu, infisal ve mülazemet sürelerinin ne kadar sürdüğü gibi temel konular olduğu anlaşılmaktadır.

Yeni bir kazaya atandığını kadıaskerden öğrenen kadı; kadıaskerin elini öpüp huzurundan ayrılır. Üç gün sonra kadıaskerin muhızr ağaları kendisine atandığına dair haber verirler. Bunun üzerine muhızr ağalarına ve matlabciya bahşiş ve “kahve-bahâ” adı altında beşer guruş dağıtır. Ancak kadının ödeyeceği harçlar bununla sınırlı değildi. Bağlı olduğu kadıaskelik dairesine mektub ve tezkere almaya gittiğinde çeşitli adlar altında kendisinden harçlar talep edilirdi. Tayini yapılan kadıların muhtelif belge ve kişilere değişen miktarlarda harçlar ödediğini görmekteyiz. Müjde, sandık, kayıt, askerî kısımetî kağıdı, kısımet kağıdı, berat harç ödenecek remi evraklar olup, kadıaskerlik dairesinde görev yapan tezkereci, mektubcu ve mukayyid gibi görevliler ise harç ödenecek kişiler grubuna girmektedir.

2. 1078 Tarihli Rumeli Kadılık Rütbeleri ve Buna Dair Kaynaklar

Mecmuaların içindeki kaza teşkilatı ve kadılık rütbeleri hakkındaki bilgileri anlamak için kaza teşkilatı ve kadılık rütbeleri hakkında kısa bir bilgi vermek yerinde olacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadılar; “kazâ” diye adlandırılan ve kendilerinin yetki ve sorumluluklarının dahilinde bulunan idari ve adli bir birimde görev yaparlardı. Taşrada kurulan bu idari ve adli birimlerin durumları; coğrafi konumlarına, nüfuslarına ve büyüklüklerine göre değişmekteydi. Özellikle “hâne” diye tabir edilen vergiye tabi nüfusun miktarı kazaların teşekkül ve sınıflandırılmasında temel faktördü. Çünkü kadılar; bazı istisnalar dışında, genellikle maaş şeklinde bir muayyen gelire sahip olmayıp yaptığı işlerden aldıkları harç ve ücretlerle geçinirlerdi. Kadılıklar, her kademedeki vazife için belirlenmiş olan ve kadılık için temel kaynak olan kadıasker ruznamçelerinde “yevmî” ya da “yevmiye” olarak adlandırılan sabit bir günlük ücrete göre sınıflandırılmıştı. Celal-zâde Kanunnamesi'nde de bu tespit teyit edilmekte ve “bir kadılık hâsılı her bin

hânedede on akçe tahmîn olunup anun üzerine hâsıl bağlanur.”²² ifadesi ile kadılık gelirlerinin tahmini bir değer üzerinden itibari olarak hesaplandığını göstermektedir. Buna bağlı olarak kazanın nüfusuna ve büyüklüğüne göre kadının alacağı yevmiye miktarı da değişmekteydi. Kadıların, kazaların büyüklüğüne göre elde ettikleri bu yevmiyelere ise XVI. yüzyılın başlarına ait ulema kayıtlarında “cihet-i kazâ”; kadiasker ruznamçelerinin seri halde tutulmaya başlandığı XVI. yüzyılın son çeyreğinde ise “mahsûl-i kazâ” denmekteydi.²³

Osmanlı İmparatorluğu’nda genel olarak ilmiye sınıfı ve özelde de kadılıklar, temelde iki sınıfa ayrılırdı. Birincisi “mevleviyet” diye tabir edilen yüksek makamlarda görev yapan üst düzey ulema; diğeri ise atanma yetkisi kadiaskerlerin elinde olan ulema idi. Kadılıklarda da, sağladığı imkanlara göre bu şekilde bir düzenlemeye gidilmiş ve büyük ve önemli kent merkezleri mevleviyet statüsünde yapılandırılarak daha çok Sahn-ı Seman ve Süleymaniye gibi yüksek dereceli medreselerde görev yapan ulemaya tevcih edilmiştir. Bu nedenle mevleviyet derecesindeki kadılıkların sayısının da sınırlı olduğunu görmekteyiz.²⁴

Ancak Osmanlı kadılık müessesesinin ve kaza teşkilatının asıl nüvesini Anadolu ve Rumeli olarak ikiye ayrılan kadiaskerlerin yetkisinde olanlar oluşturmaktaydı. Kadılıkların rütbelere ayrılması da, esasen, kadiaskerlerin yetkisindeki kadılıkların derecelendirilmesi ile alakalı bir durumdu.

Bu noktada kadılık rütbesinin; bir kazanın yevmiye miktarına göre sınıflandırılması olduğu görülmektedir. Aynı veya yakın miktarda yevmiyeye sahip kazaların aynı rütbe altında toplanarak kadılık rütbelerinin

²² Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, VII, İstanbul, 1994, s. 250.

²³ “Cihet-i kazâ” tabirinin kullanımı hakkında bkz., TSMA D. No: 5375. Mahsûl-i kazâ tabirinin, ilk ruznamçeden itibaren kullanıldığını görmekteyiz. Nuruosmaniye Kütüphanesi (NOK), Rumeli Kadiaskerliği Ruznamçesi (RKR), Yeni Kayıt: 4569/2, Eski Kayıt: 5193/2, Vr. 27a. Ayrıca kaza sınırlarını etkileyen faktörler açısından bkz. Yasemin Beyazıt, “XVI. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı’da Kaza Sınırlarını Belirleyen Temel Etkenler”, *Doğu Batı Osmanlılar III*, 2010, s. 75-98.

²⁴ XVII. yüzyılda mevleviyetlerin isim ve sayıları bazı kayıtlarda toplu olarak verilmiştir. Bir kanunnamede bu sayı; 13’ü Rumeli’de olmak üzere 35 olarak belirtilmiştir. Bkz. Avni Ömer Efendi, *Kanunname-i Osmânî Mefhûm-ı Defter-i Hakanî*, Ragıp Paşa Kütüphanesi No: 1578/278, Vr. 47a-47b. İncelemize konu olan kadı mecmuasında ise bu sayı; 13’ü Rumeli’de olmak üzere 36 olarak kaydedilmiştir. Bkz. Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, No: 13928-13929, Vr. 30b-31a.

oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu uygulamanın amacının ise; aynı oranda yevmiyeye sahip kazaların bir araya getirilmek suretiyle kadılık mesleğinin hiyerarşik basamaklarını oluşturmak olduğunu olarak söyleyebiliriz. Çünkü kadılık mesleği; düşük yevmiyeli küçük kazalardan başlanarak yüksek yevmiyeli büyük kazalara kademe kademe ilerleme şeklinde devam etmekteydi. Bu sayede; hem tayin sisteminin daha anlaşılır ve izlenebilir olması sağlanmaya hem de olası karışıklığın önüne geçilmeye çalışıldığı söylenebilir. Böylece, sayısı oldukça kalabalık olan kadıaskerliğe bağlı kazalara ve buralara talip olan çok sayıdaki kadı adayına ilişkin işlemlerin daha kolay ve sistemli olması düşünülmüş olmalıdır.

Kadıların ve görev bölgelerini gösteren kazaların durumu kadıaskerlerin kendi bürolarında tuttıkları “rûznâme” ya da “rûznâmçe” defterlerinden takip edilebilmektedir. Kadıasker ruznamçelerinde kadılıkların kaç akçe yevmiye ile tevcih edildikleri gösterilmekle beraber; XVII. yüzyılın son çeyreğine ait Rumeli kadıaskerliği ruznamçelerinin günümüze ulaşmamış olması ve kadılık rütbeleriyle alakalı bilgilerin XVIII. yüzyılın başlarına kadar ruznamçelerde yer almaması, konu hakkında bilgi veren alternatif kaynakların ne kadar değerli olduklarını göstermektedir. Bu alternatif kaynaklardan biri de, hiç şüphesiz, bizzat kadıların kendi notlarından oluşan ve kısaca “mecmua” diye adlandırılan eserlerdir.

Bu noktada; Rumeli kadılıklarında 1078 tarihinde bir rütbe düzenlemesini içeren bilgiler sadece kadı mecmualarında yer almaktadır. Kadı mecmuaları değerlendirilirken ise; bilinmesi gereken bazı önemli ayrıntılar vardır. Öncelikle 1078 düzenlemesine ilişkin bilinmesi gereken ilk husus; bu düzenlemenin orijinal metninin ya günümüze ulaşmamış ya da henüz tespit edilememiş olmasıdır. Dönemin biyografi kaynaklarında o tarihte şeyhülislam olan Minkarizade Yahya Efendi'nin ve Rumeli kadıaskeri olan Babazade Abdülkadir Sinani Efendi'nin hayatı anlatılırken 1078'de böyle bir düzenlemeye ilişkin bir kayıt da görülmemektedir.²⁵ Dolayısıyla bu düzenlemeye ilişkin en önemli belgeler, kadı mecmualarıdır.

²⁵ Minkarizâde Yahya Efendi ve Babazade Abdülkadir Sinani Efendi hakkında bilgi veren kaynaklar için bkz., Uşşâkizâde İbrâhîm Hasîb Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik Uşşâkizâde'nin Şakâ'ik Zeyli*, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017, s. 687-690 ve s. 695-698, Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, II, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Yazma Eserler

Ayrıca bilinmesi gereken bir diğer husus; kadı mecmualarının Rumeli kazaları hakkında bilgi verirlerken bu kazaları iki ayrı kısımda kaydetmele-ridir. Genellikle, ilk kısımda kazaların rütbeleri verilirken ikinci kısımda alfabetik olarak kazaların listesi, civarındaki komşu kazalar, İstanbul'a uzaklıkları varsa ayırıcı özellikleri vb. yer almaktadır. İkinci kısımda kazaların rütbeleri tekrar zikredilmez ve ikinci kısımdaki kazaların sayısı, birinci kısımda rütbesi kaydedilen bölümden daima daha fazladır. Bunun sebebi; arpalık, maişet, tebid ve tekaüd gibi değişik statülerde tevcih edilen kazaların ve düşük yevmiyeli olduğu için rütbesi zikredilmeyen ve çoğu zaman da büyük kazalara ilhak olunan bazı küçük kazaların, rütbe sahibi olmadıkları için sadece ikinci kısımda zikredilmeleridir.

1078 düzenlemesine ait kayıtlar, dört adet mecmuada yer almaktadır. Bu mecmualar; İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K. 13, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları 3774, Ankara Milli Kütüphane 06 Hk 1984 ve Konya İzzet Koyunoğlu 13928-13929 numara ile kayıtlı eserlerdir. Bunların haricinde; muhtemelen XVII. yüzyılın sonlarında kaleme alınmış Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Burdur İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 15 Hk 934/2 numara ile kayıtlı bir mecmua daha vardır. Ancak bu mecmuada kadılık rütbeleri, kazaların tanıtıldığı kısma derkenar olarak sonradan eklenmiş olup oldukça eksik ve bazı kısımları da tahrip olmuş halde-dir.²⁶ XVII. yüzyılın sonuna Rumeli'nin ait ağdet-i ağnam ve resm-i ağıl kayıtlarını içeren bir defterde de, muhtemelen Rumeli kadılık rütbelерinin XVII. yüzyılın sonuna ait halini içeren ve yine muhtemelen bir kadı tarafından kaydedilmiş bir liste mevcuttur. İncelememize konu olan mecmua ile eksik olan

Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018, s. 1128-1132 ve s. 1061-1064, Müstakimzade Süleyman Saadeddin'in *Devhatü'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhül-islamlarının Biyografileri Adlı Eserin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Haz. Alper Yıldırım, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay, 2014, s. 161.162.

²⁶ Kuru ve Önal, 1078 düzenlemesinin arşiv ve kütüphanelerimizde pek çok nüshasının olduğunu söylemekte ve buna örnek olarak Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesindeki bu mecmua ile Avusturya Milli Kütüphanesi'ndeki bir mecmuayı göstermektedirler. Ancak; ikinci mecmuanın içeriği XVIII. yüzyılın sonu ve XIX. yüzyılın başına ait rütbelер üzerinedir. İlk mecmuanın verileri, 1078 düzenlemesine benzese de nüsha eksik ve rütbe isimleri de farklılık göstermektedir. Burada, çok fazla inceleme yapmadan peşin hükümlü değerlendirmeye gidildiği görülmektedir. Kuru ve Önal, s. 18. XVII. yüzyıl Rumeli kadılık rütbeleri hakkında bütün kaynakların karşılıklı değerlendirilmek suretiyle analizi tarafımızdan yayına hazırlanmaktadır.

Konya Bölge Yazma Eserler nüshası dışında hepsi yayımlanan ve giriş kısmında kısaca değinilen bu eserlerin içeriği tam da bizim konumuzun odağında olduğu için, bu eserlerin ve bu eserleri temel alarak yapılmış çalışmaların değerlendirilmesi ve çalışmamıza konu olan mecmua ile karşılaştırılması yerinde olacaktır.

İlk olarak Özergin'in neşrettiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda K 13 numara ile kayıtlı nüshayı ele aldığımızda; bu düzenlemenin şeyhülislam Minkari-zâde Yahya Efendi'nin emri üzerine Rumeli kadıaskeri Abdülkadir Efendi tarafından, "eşrâf-ı kuzât" denen kıdemli kadılar ile birlikte hazırlandığı ve yürürlüğe konduğu belirtilmektedir. Bu düzenlemeye göre 361 adet kaza 12 farklı rütbeye göre, en üst rütbeden en alt rütbeye olacak şekilde sıralanmıştı. Çalışmamıza konu olan eserde de Rumeli kadılık rütbelerine ilişkin bölümün başlığında; bu kısmın 1078 yılında Rumeli kadıaskeri Sinan Efendi tarafından yapılan düzenlemeyi içeren "îsâl defteri" den aynen aktarıldığı belirtilmektedir.²⁷

Bu noktada içerik olarak, Özergin ile Kuru ve Önal'ın neşrettikleri nüshaların hemen hemen aynı olmaları bu çalışmaların birlikte değerlendirilmesine imkan sağlamaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken ilk husus; Kuru ve Önal'ın neşrettikleri mecmualar ile Özergin'in neşrettiği mecmuanın Rumeli kadılık rütbelerini 12 başlık altında listelemesidir. Kuru ve Önal, hem kadılık rütbelerinin isim ve sayılarının aynı olması hem de, özellikle Ayasofya ve Ankara Milli Kütüphane nüshalarının, kazaların rütbelere dağılımı açısından hemen hemen aynı olması gibi hususlar sebebiyle Rumeli kadılıklarındaki 1078 düzenlemesinin 12 rütbe şeklinde olduğu kanaatine varmışlardır.²⁸ Ancak burada bilinmesi gereken temel husus olan 1078 düzenlemesinin orijinal nüshasının ya tespit edilmemiş ya da günümüze ulaşmamış olması ihmal edilmiştir. Yazarların kullandıkları nüshalar da dahil olmak üzere tespit edilen nüshalar orijinalinden istinsah edilmiştir. Bu nedenle bütün nüshaların tespiti ve karşılaştırılması konunun izahı açısından daha anlamlı olacaktır. Sadece üç nüshaya bakarak Rumeli kadılıklarının 12 rütbeye ayrıldığını söylemek çok isabetli

²⁷ Benzeri bir not Ayasofya nüshasında da mevcuttur. Levent Kuru ve Ahmet Önal, s. 113.

²⁸ Eserin literatür değerlendirmesi kısmı için bkz. Levent Kuru-Ahmet Önal, s. 15-24.

görünmemektedir. Kitabın literatür değerlendirmesi kısmında yazarların en çok üzerinde durdukları iki çalışma M. Kemal Özergin ve tarafımızdan yapılan çalışmadır.²⁹ Yazarlar tarafımızdan 2016'da yayımlanan nüshanın 1078 düzenlemesinin bir kopyası olduğunu iddia etmekte ve araştırmamıza konu olan nüsha ile Özergin'in nüshasının arasındaki farkları gösterdiğimiz tabloyu yeniden tashih etmektedirler. Ayrıca tarafımızdan tespit edilen bu nüshanın 13 rütbeden oluşması sebebiyle Özergin'in listesinden farklı olmasını, listeyi istinsah eden katibin tercihi olarak açıklamaktadırlar. Bu noktada bazı hususları açıklamak yerinde olacaktır.

Kemal Özergin, kadı mecmuasındaki verileri incelerken mecmuada yer alan kazaları iki kısım halinde değerlendirmiştir. İlki; Rumeli kadılık rütbelelerini gösteren ve toplamda 361 adet kazayı kapsayan bölümdür ki Özergin bunu neşrederken "[A]" şeklinde göstermiştir. İkinci kısım ise Rumeli kadılıklarını alfabetik olarak sıralayan ve coğrafi konumu anlatan kısımdır ve bu kısım da "[B]" başlığı altında listelenmiştir. İkinci kısım olan bu [B] kısmı, 391 adet kazayı içermektedir ve burada kazaların rütbeleleri yer almaz. Bu kısımdaki kazaların sayısının, birinci kısımda rütbesi kaydedilen bölümden daima daha fazla olduğu ve bunun sebebi yukarıda açıklanmıştı. Bu nedenle tarafımızdan yapılan çalışmada Özergin'in neşrettiği ve sadece [A] kısmında rütbesi zikredilen 361 adet kaza ile bizim tespit ettiğimiz nüshadaki 391 adet kazanın rütbesi karşılaştırılmış; Özergin'in nüshasında 391 adet kazanın kaydedildiği ikinci kısım olan [B] kısmı, kadılık rütbelelerini içermediği için konuya dahil edilmemiştir. Buradaki hedef kısaca rütbesi verilen Rumeli kadılıklarını karşılaştırmak ve iki nüsha arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır. Ancak, her ne kadar kitapta kadı mecmualarından bahsetseler de, kadı mecmuaları hakkında yeterince bilgiye sahip olmayan ve dolayısıyla rütbesi olmayan kazalar hakkında hiçbir açıklama getiremeyen yazarlar; Özergin'in neşrettiği [B] kısmına bakarak "Ercan Alan'ın Yeni Olarak İfade Ettiği Ancak 1078 Düzenlemesinde Olan Kazalar" başlığı altında bir tablo oluşturmuşlardır. Bu tablonun neredeyse tamamı, Özergin'in [B] kısmında yer alan kazalarla alakalıdır. Bizim kastettiğimiz rütbesi verilen Rumeli kadı-

²⁹ M. Kemal Özergin, "Rumeli Kadılıklarında 1078 Düzenlemesi", *Ord. Prof. Dr. İsmail Hakkı Uzunçarşılı Armağanı*, Ankara, 1988, s. 251-309 ve Ercan Alan, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyıl Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 44, Haziran 2016, s.337-366.

lıklarının karşılaştırılması idi. [A] kısmındaki birkaç kaza hakkında ise, makalemizdeki liste oluşturulurken dipnotlarla açıklaması yapılmıştı. Ayrıca bu tabloda bazı kazaların rütbesi “100 ile Mezun” şeklinde verilmiştir. Halbuki ne Özergin’in nüshasında ne de kendilerinin neşrettikleri diğer nüshalarda böyle bir rütbe adı yoktur. “100 ile Mezun” isimli rütbe sadece Kamil Kepeci ve Konya İzzet Koyunoğlu nüshalarında vardır. Dolayısıyla tablo ile açıklama yaparken rütbe isimleri konusunda da hata yapmışlardır.

Ayrıca 1078 düzenlemesine göre, özellikle 1669’da Girit’in fethinin tamamlanması ve 1672’de Kamanıçe’nin fethi ile Osmanlı kaza teşkilatına yeni kazaların dahil olmasından hareketle ve rütbe sayısının ve bazı rütbe isimlerinin farklı olması sebebiyle bu nüsha tarafımızdan XVII. yüzyılın sonuna ait olan bir düzenleme olarak adlandırılmıştı. Çünkü; 1087 (1676) tarihli Abdurrahman Abdi Paşa Kanunnamesi’ne göre Kamanıçe ve Kandıye kazaları mevleviyet statüsünde idi.³⁰ Dolayısıyla 1078 düzenlemesinde yer almıyorlardı ve sitte rütbesindeki kazaya dönüştürülmeleri, Kamanıçe’nin 1699’daki Karlofça Antlaşması ile kaybedildiği göz önünü alınırsa, muhtemelen, bu yüzyılın sonunda gerçekleştirilmişti. Bu ve bunun gibi pek çok kazanın Özergin nüshasından farklılık arz etmesi sebebiyle, aradaki farkı vurgulamak amaçlı, yeni bir düzenleme olarak değerlendirilmişti. Ancak yazarlar, 1078 düzenlemesine ait orijinal nüsha henüz ortada olmamasına rağmen Özergin’in ve kendilerinin kullandıkları nüshaları arasındaki ortak özellikleri baz alarak, neşrettiğimiz kaynağı da 1078 düzenlemesinin bir kopyası olarak değerlendirmişlerdir. Ancak bunu bilimsel açıklama noktasında tatmin edici kanıtlar gösterememişlerdir. Burada aradaki farkı sadece katibin tercihi ya da yazım hatası olarak değerlendirmek doğru değildir. Sonuçta orijinal nüsha ortada yoktur ve kadı mecmuaları, büyük ihtimalle, birbirlerinden istinsah edilerek çoğaltılırlar. Bunun en büyük kanıtı; Rumeli kazalarının coğrafi olarak tanıtıldığı kısmın bütün kadı mecmualarında hemen hemen aynı olmasıdır. Yine hem bizim çalışmamıza konu olan mecmuada, hem Özergin’in neşrettiği mecmuada ve hem de yazarların neşrettiği Ayasofya nüshasında, 1078 düzenlemesine ilişkin bilgilerin dönemin Rumeli kadiaskeri Sinani Efendi’nin defterinden kopya edildiği notu yer almaktadır. Bu durumda hangisinin orijinal nüshadan istinsah edildiğini tespit etmek güçleşmektedir. Orijinal nüshanın tespiti mümkün olmadığı sürece ise; aradaki farkın ne olduğu ve hangi durumdan kaynaklandığı açık bir şekilde izah edilememektedir.

³⁰ *Abdurrahman Abdi Paşa Kanunnamesi*, Haz. H. Ahmet Aslantürk, İstanbul, 2012, s. 60.

Yine bu nedenle 1078 düzenlemesinde XVII. yüzyılın sonlarına doğru bir değişiklik yapıp yapılmadığı net bir şekilde anlaşılamamaktadır. Ancak; tarafımızdan neşredilen listede, Özergin'in neşrettiği nüshadan mühim bazı değişiklikler olduğu gözleendiği için, yeni bir düzenleme olarak düşünülmüştü.

Yazarların Özergin'e ve tarafımıza yaptığı eleştirilerden biri de; Özergin'in okuma hatası yaptığı iddiasıdır. Yazarlara göre; Özergin okuma hatası yaparak Valyeva isimli kazayı Valpova, Valpova isimli kazayı da Valyeva olarak okumuştur. Tarafımızdan yapılan incelemede ise bu kazaların farklı rütbe ve akçe değerleri açısından iki nüshada farklı olarak yer almasından ötürü yeni bir düzenleme olduğu algısının oluştuğunu belirtmişlerdir. Ancak burada da yazarların yanlışları açık bir şekilde görülmektedir. Çünkü Özergin'in neşrettiği İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K13 numaralı eser incelendiği zaman Özergin'in okuma hatası yapmadığı açık bir şekilde görülmektedir. Bu nüshada Valpova kazası "Sâlise" rütbesinde, Valyeva kazası ise; "200-150 Arasına Karîb" başlıklı rütbenin altında yer almaktadır ve Özergin tarafından doğru bir şekilde okunmuştur. Tarafımızdan neşredilen Kamil Kepeci kataloğundaki defterde ise Valyeva "Sâlise", Valpova ise "200-150 Arasına Karîb" başlıklı rütbenin altında yer almaktadır. Bu iki kaza noktasında nüshalar arsında farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık, nüshaları kaleme alan müstensihin yazım yanlışlarından kaynaklandığı gibi, farklı bir düzenlemeye gidildiğini de gösterebilir. Sonuçta 1078 düzenlemesinin orijinal nüshasının olmaması ve iki kazanın eski harflerle yazımı noktasında tek farklılığın sadece bir noktadan ibaret olması bu durumu açıklamakta zorluk yaşatmaktadır. Ancak burada, yazarların Özergin'in neşrettiği nüshayı detaylı bir şekilde incelemeyen hüküm verdikleri ve yanlışları görülmektedir. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu, ilmiye sınıfı için zaman zaman bazı ferman ve kanunlar çıkararak düzenlemelere gitmişlerdir. 1078 düzenlemesi de ilelebet devam edemeyeceğine göre, birtakım değişikliklere uğramış olabilir. Fakat; XVII. yüzyılın son çeyreğine ait Rumeli kadıaskerliği ruznamçe defterlerinin ve mühimme defterlerinin eksik oluşu, bu durumu izlememizi zorlaştırmaktadır. Ancak XVIII. yüzyıl ruznamçelerinde, bazı kazaların rütbelerinin değiştirildiği gözlenmektedir.³¹

³¹ Levent Kuru, s. 76-80 ve tezin sonunda yer alan "Ek. 1. XVIII. Yüzyılda İlmiye Teşkilatına Dair Belgeler", s. 196-225.

Bütün burada yazılanlardan bu yazarların, çalıştıkları konunun etkisinde fazla kalarak, özellikle kadı mecmuasının nasıl oluşturulduğu gibi konuları anlamadan ve yapılan çalışmaları dikkatli bir şekilde tetkik etmeden hüküm verdikleri anlaşılmaktadır.³²

3. Mecmuadaki Verilerin Rütbelere Açısından Analizi

Araştırmamıza konu olan mecmuada başlıktaki açıklamadan sonra en yüksek rütbeden başlamak üzere sırası ile Rumeli kazalarının rütbelere göre listesi verilmiştir. Kazaların altına "mesâfe" notu düşülerek İstanbul'a kaç kона uzaklıkta oldukları belirtilmiştir. Ayrıca ilk üç rütbe için kaza isminin altına "kadîm fi 300" ya da "kadîm fi 200" şeklinde akçe değerini gösteren ifadeler not edilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılması için bir kaza üzerinde bu bilgileri gösterecek olur isek; "Üsküb, Kadîm fi 300, mesâfe 19" kaydı buna güzel bir örnek teşkil eder. Ancak diğer rütbelere ait kazaların altında kaç akçelik kaza olduğunu gösteren kayıtlar mevcut değildir. Fakat bazı rütbelere yanına akçe değeri de eklenmiştir. Mesela Râbia rütbesi için "Rütbe-i râbia rütbesidir. Üç yüz ile iki yüz mâbeynindedir." bilgisi paylaşılmıştır. Râbia rütbesinden itibaren takip eden diğer rütbelerde de akçe değeri aynı şekilde verilmiştir.

Rütbelere ilişkin verilen akçe değerinin sıhhati kadıasker ruznamçelerindeki verilerle kıyaslanmak suretiyle kontrol edilebilir. Örneğin Râbia rütbesinin ilk kazası olan İnebahtı'yı ele aldığımızda, 1078 tarihli düzenlemeye en yakın kayıtlarda burasının 150, 200 ve 300 akçe şeklinde yevmiyelerle kadınlara tevcih edildiği görülmektedir.³³ Bu da mecmuanın verdiği bilginin doğruluğuna işaret sayılabilir. Ancak bazı istisnai durumlar da söz konusudur. Mesela; "Ûlâ" rütbesindeki Mizistre kazasının 1 Zilkade 1046 (27.03.1637) tarihli kayda göre 400 akçe ve "Sitte" rütbesindeki Hulumiç kazasının da 1 Rebiülahir 1075 (22.10.1664) tarihli kayıta, Yacağaç kazasının ilhakı ile, 499

³² Burada sözü uzatmamak adına, bu kitabın sadece çalışmamızla alakalı kısımlarının değerlendirilmesi yapılmıştır. İçerisinde, yukarıdaki gibi, pek çok hatalı, eksik ve doğruluk derecesi tartışmalı bilginin yer aldığı bu kitabın tanıtımı tarafımızdan hazırlanmış olup, yayımlanmayı beklemektedir.

³³ Ercan Alan, a.g.t., s. 736.

akeçlik yevmiye ile tevcih edildiği kadıasker ruznamçelerinde kayıtlıdır.³⁴ Bu iki kaza; XVII. yüzyıl Rumeli kadıaskerliği ruznamçelerinde 300 akçe üzerindeki kazalara ait istisnai örnekler olup, yevmiyesi 300'ün üzerinde başka kaza yoktur.³⁵ Aşağıdaki tablo, kadılık rütbelerinin yevmiye değerlerini yaklaşık olarak göstermektedir.

Tablo 1: Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi No: 13928-13929 Numaralı Deftere Göre 1078 Tarihli Rumeli Kadılıkları Rütbelerinin Akçe Değerleri

RÜTBE	AKÇE DEĞERİ
Sitte	300 ve Üzeri
Ûlâ	300 ve Üzeri
Ûlâya Karîb	300-200?
Sâniye	300-200?
Sâniyeye Karîb	300-200?
Sâlise	300-200?
Sâliseye Karîb	300-200?
Râbia (300-200 Arası)	300-200 Arası
Râbiaya Karîb	300-200 Arası
Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Hâmiseye Karîb	200-150 Arası
Sâdise (150-130 Arası)	150-130 Arası
Sâdiseye Karîb	150-130 Arası
Sâbia (130-100 Arası)	130-100 Arası
Sâbiaya Karîb	130-100 Arası
Sâmine (100 İle Mezun)	100
Sâmineye Karîb	100

³⁴ Ercan Alan, a.g.t., s. 139.

³⁵ Buna bir diğer istisna ise; Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Yazmaları 3774 numaralı mecmua Vr. 21b'de Siroz'un yevmiyesinin 499 olarak verilmesidir.

Rütbelerin yevmiyelere dağılımı yaklaşık olarak, bu şekildedir. Her ne kadar mecmuada, sitte ve ûlâ rütbesindeki kazalar için “kadîn fi 300” yazsa da, yukarıda verdiğimiz kadıasker ruznamçe defterlerindeki kayıtlardan hareketle, bazı kazaların 300 akçenin üstünde olabileceği düşünülerek, bu rütbelerin karşısına “300 ve Üzeri” yazılmıştır. Aşağıdaki tabloda ise rütbelerin Rumeli kazaları içindeki sayısal dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2: Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi 13928-13929 Numaralı Deftere Göre XVII. Yüzyıl Rumeli Kadılikları Rütbeleri ve Sayısal Dağılımı

	RÛTBE	KAZA SAYISI	YÛZDESİ
1	Sitte	7	% 2
2	Ûlâ	11	% 3
3	Ûlâya Karîb	11	% 3
4	Sâniye	18	% 5
5	Sâniyeye Karîb	10	% 3
6	Sâlise	20	% 5
7	Sâliseye Karîb	18	% 5
8	Râbia (300-200 Arası)	25	% 7
9	Râbiaya Karîb	38	% 10
10	Hâmise (200-150 Arası)	34	% 9
11	Hâmiseye Karîb	53	% 14
12	Sâdisse (150-130 Arası)	27	% 7
13	Sâdisseye Karîb	16	% 4
14	Sâbia (130-100 Arası)	20	% 5
15	Sâbiaya Karîb	19	% 5
16	Sâmine (100 İle Mezun)	25	% 7
17	Sâmineye Karîb	20	% 5
TOPLAM KAZA SAYISI		372	% 100

Burada her ne kadar 372 adet kaza olsa da bazı kazalar 2’şer defa yazılmıştır. 5 adet kaza, Yenibazar, Bender, Kalonya, Karadağ ve Valpova kazaları, iki farklı rütbe altında kaydedilmişlerdir. Burada mecmuayı kaleme

alan kadı, büyük ihtimalle kazaları birbirine karıştırmış veya alıntı yaptığı kaynaklar yanlış bilgi vermiştir. Çünkü bir kazanın sadece bir rütbesi olabilirdi. Ayrıca bazı kazaların yazılış ve okunuşları birbirine çok benzediği için karıştırılmış olabilir. Örneğin Valpova ve Valyeva kazalarında olduğu gibi. Burada mecmuayı kaleme alan kadı, yazılışları birbirine çok benzeyen bu kazaların ikisini de Valpova şeklinde kaydetmiş olabilir. Aynı durum Kalonya kazası için geçerlidir. Müellifin ikinci defa yazdığı Kalonya kazası büyük ihtimalle Kolonya kazası olmalıdır. Bu ve buna benzer bazı hataların eserde yer alması; bu fikri doğrulamaktadır.³⁶

İncelediğimiz mecmuaya ait verileri daha anlamlı kılmak için bu dönemle aynı veya yakın tarihli diğer iki nüshayı da istatistiksel olarak karşılaştırmak yerinde olacaktır. Aşağıdaki tablo XVII. yüzyıla ait Rumeli kadılık rütbelere ilişkin üç nüshanın karşılaştırılması sonucu oluşturulmuştur.

	Rütbe	Özergin'in Neşrettiği Esere Göre 1078 Rütbeleri		Konya İzzet Koyunoğlu Nüshasına Göre 1078 Rütbeleri		Kamil Kepeci Nüshasına Göre	
		Kaza Sayısı		Kaza Sayısı		Kaza Sayısı	
		Kaza sayısı	Yüzdesi	Kaza sayısı	Yüzdesi	Kaza sayısı	Yüzdesi
1	Sitte	6	% 2	7	% 2	9	% 2
2	Ûlâ	11	% 3	11	% 3	11	% 3
3	Ûlâya Karîb	11	% 3	11	% 3	11	% 3
4	Sâniye	18	% 5	18	% 5	17	% 4
5	Saniyeye Karîb	10	% 3	10	% 3	10	% 3
6	Sâlise	36	% 10	20	% 5	38	% 10
7	Sâliseye Karîb	-	-	18	% 5	-	-
8	Râbia	25	% 7	25	% 7	26	% 7
9	Râbiaya Karîb	37	% 10	38	% 10	36	% 10
10	Hâmise (200-150 Arası Mansıblar)	33	% 9	34	% 9	35	% 9
11	Hâmiseye Karîb (200-150 Arasına Karîb)	47	% 13	53	% 14	52	% 14
12	Sâdisse (150 ile 130 Arası)	39	% 11	27	% 7	39	% 10
13	Sâdisseye Karîb	-	-	16	% 4	-	-
14	130 ile Mezun	-	-	-	-	48	% 13

³⁶ Mecmuadaki Rumeli kadılık rütbeleri ve kazalara dağılımı için bkz. Tablo 4.

15	Sâbia (130-100 Arası Mansıblar)	88	% 24	20	% 5	-	-
16	Sâbiya Karîb	-	-	19	% 5	-	-
17	Sâmine (100 ile Mezun)	-	-	25	% 7	47	% 12
18	Sâmineye Karîb	-	-	20	% 5	-	-
TOPLAM KAZA SAYISI		361	% 100	372	% 100	379	% 100

Tablo 3: Rumeli Kadılık Rütbelerine İlişkin XVII. Yüzyıla Ait Üç Nüshanın Karşılaştırılması

Özergin'in neşrettiği eserde 361 adet Rumeli kazası 12 rütbe altında gösterilmiştir. Tarafımızdan neşredilen XVII. yüzyılın sonlarına ait listede ise rütbe sayısı 13 ve kaza adedi de 379'dur. Bunların dışında üç nüsha açısından birçok ortak nokta mevcuttur. Öncelikle her üç nüshada da ilk altı rütbe aynıdır. Sitte, Ûlâ, Ûlâya Karîb, Sâniye, Sâniyeye Karîb ve Sâlise rütbeleri aynı şekilde devam etmektedir. Özergin'in nüshası ile XVII. yüzyılın sonuna ait listede bundan sonra Râbia rütbesine geçilirken, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında bu rütbeden önce Sâliseye Karîb rütbesi yer almıştır. Râbia rütbesi ile beraber yine rütbe adları ortak devam etmektedir. Râbia, Râbiya Karîb, Hâmise (200-150 Arasına Mansıblar), Hâmiseye Karîb (200-150 Arasına Karîb), Sâdis (150-130 Arası Mansıblar) üç nüsha için de ortak rütbelerdir. Ancak Hâmise, Hâmiseye Karîb ve Sâdis isimli rütbeler, Özergin ve XVII. yüzyıl sonu listelerinde "200 ve 150 Arası Mansıblar", "200-150 Arasına Karîb" ve "150-130 Arası Mansıblar" olarak kaydedilmişken İzzet Koyunoğlu nüshasında başlarına "Hâmise", "Hâmiseye Karîb" ve "Sâdis" isimleri de eklenmiştir. Sâdis (150-130 Arası) rütbesinden sonra İzzet Koyunoğlu nüshasında, diğer iki nüshada olmayan, "Sâdiseye Karîb" isimli bir nüsha vardır. Ondan sonra XVII. yüzyılın sonuna ait listede "130 İle Mezun" diye bir rütbe kaydedilmiştir. Bundan sonra; Özergin ve Koyunoğlu nüshasında, "Sâbia (130-100 Arası Mansıblar)" rütbesi gelmektedir. Ancak iki nüsha arasında küçük bir fark vardır. Özergin nüshasında "130-100 Arası Mansıblar" şeklinde verilen rütbe, Koyunoğlu nüshasında "Rübe-i Sâbia rütbesidir. 130 ile 100 mâbeynindedir." şeklinde kaydedilmiştir. Bu rütbeyi, yine sadece Koyunoğlu nüshasında yer alan, "Sâbiya Karîb" rütbesi takip etmektedir. Ondan sonra Özergin nüshasında yer almayan, fakat diğer iki nüshada kayıtlı olan "Sâmine (100 İle Mezun)" rütbesi takip etmektedir.

Ancak, diğer örneklerde de olduğu gibi, XVII. yüzyılın sonuna ait listede sadece “100 İle Mezun” tabiri kullanılmışken, Koyunoğlu nüshasında başına “Sâmine” ifadesi de eklenmiştir. Son rütbe ise sadece Koyunoğlu nüshasında “Sâmineye Karîb” rütbesidir.³⁷

Genel olarak XVII. yüzyıl ya da daha özel olarak, 1078 tarihli Rumeli kadılık rütbelerini içeren temel kaynağın günümüze ulaşmadığı ya da henüz tespit edilememiş olduğu ve dolayısıyla da bu konuya ilişkin bilgilerin sadece kadı mecmualarında bulunduğu daha önce vurgulanmıştı. Bu durum; mecmuaların benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması gerektiği sonucunu doğurmuştur. 1078 düzenlemesini ele alan kadı mecmuaları bu bilgiyi, dönemin Rumeli kadıaskeri Abdülkadir Sinani Efendi'nin hazırlattığı defterden aldıklarını yazmaktadırlar. Ancak aynı kaynaktan almış olmalarına rağmen nüshalar arasında benzerlikler olduğu gibi büyük farklılıklar da görülmektedir. Bu durum; 1078 düzenlemesine ait orijinal defterin nüshasının birden fazla olabileceği ve dolayısıyla defterler arasında farkların olabileceğini akla getirdiği gibi bu düzenlemeyi içeren mecmuaların sonradan kaleme alındığı ve zaman içinde oluşan değişikliklerin de mecmualara eklendiği bilgisinden hareketle birtakım farklılıkların oluşmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Sonuç

Kadı mecmuaları, bizzat kadılar tarafından tutulan ve kadılık mesleği ve bu mesleğin uygulama sahasını oluşturan kazalar hakkında ayrıntılı bilgi veren birincil kaynaklardır. Meslek hayatları boyunca belli bir düzen ve hiyerarşi boyunca ilerleyen kadıların, mesleki kariyerlerine ilişkin bazı noktaları bilme ve Osmanlı taşra teşkilatının temel idari ve adli birimlerinden biri olan kazaları tanıma arzusu kadı mecmualarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kadılık mesleğine alt derecedeki bir kazada başlayıp kademe kademe ilerleyerek üst derecedeki kazalara atanmak suretiyle devam eden bir Osmanlı kadısının, atanacağı kazalara ve kadılıkla alakalı diğer bazı mevzulara dair oluşturduğu notlar, hem kendisi ve meslektaşları ve hem de kadılık müessesine ilişkin modern araştırmalar için çok önemli eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle kadılık mesleğine ilişkin temel kaynak olan

³⁷ Üç nüshanın rütbelere ve kazalara göre farkını görmek için bkz., Tablo 5.

kadıasker ruznamçelerinin XVII. yüzyılın son çeyreğine ait bölümünün eksik olması ve ruznamçelerde XVIII. yüzyılın başlarına kadar kadılık rütbelerinin belirtilmemiş olması, bu mecmuaların önemini daha da artırmaktadır. Bu noktada kadı mecmuaları; XVII. yüzyıl kadılık rütbelerinin tespiti açısından tek kaynak olma özelliği göstermektedirler. Ancak burada da mecmuaların bazı farklılıklar gösterdikleri gözlenmektedir. Buna neden olan faktörün ne olduğunu tespit etmek ise oldukça zordur. Çünkü; öncelikle bilinmesi gereken ilk husus; Rumeli kadılıklarının rütbelerine ilişkin 1078 tarihli düzenlemenin orijinal nüshası ya günümüze ulaşmamış ya da henüz tespit edilememiştir. Bu nedenle XVII. yüzyıldaki Rumeli kadılık rütbelerine ilişkin bilgi veren mecmuaların bu bilgiyi nereden aldıkları sorusu akla geliyor. Özellikle üç nüshada kadılık rütbe isimlerinin 12 başlık altında toplanması ve listelerdeki kazaların da hemen hemen aynı sayıda olup, istisnalar dışında hemen hemen bütün kazaların üç nüshada da aynı rütbe altında toplanmış olması gibi hususlar; bu mecmuaların ya birbirlerinden ya da aynı kaynaktan istinsah edildiklerini göstermektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus; bu durumda 1078 tarihli Rumeli kadılıklarının ya da genel olarak XVII. yüzyıl Rumeli kadılıklarının 12 rütbe altında olduğunu söylemenin zor olduğudur. Aynı döneme ilişkin, Rumeli kadılıklarını 13 ve 17 rütbe altında toplayan mecmua ya da kayıtlar göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda şunu belirtmemiz gerekir ki; kadı mecmualarının verdiği bilgiler ışığında; Rumeli kadılık rütbelerinin farklı nüshalarda rütbe ismi ve sayıları noktasında bazı farklılıklar göstermesine rağmen, büyük oranda birbirine benzediği görülmektedir. Bu noktada bir kadı mecmuasında verilen bilginin doğruluğu, başta diğer kadı mecmuaları ve kadıasker ruznamçeleri olmak üzere diğer kaynaklarla karşılaştırılmak suretiyle kontrol edilebilmektedir. Bu bilgiden hareketle 1078 tarihinde Rumeli kadılıklarında bir rütbe düzenlemesine gidildiği kesindir; ancak bu kazaların kaç rütbe altında sınıflandırıldığı mecmualar arasındaki farktan dolayı net anlaşılamamaktadır. Zaman içinde hem yeni fetihlerle, Kandiye ve Kamanıçe gibi, hem de bazı kazaların statülerinin değişmesiyle birlikte; 1078 düzenlemesinde birtakım eklemeler ya da bazı değişiklikler olmuştur. Düzenlemenin orijinal metninin ortada olmaması bu eklemeler ya da değişikliğin ne olduğunu tespit etmekte zorlanmamıza sebep olmaktadır. Bu nedenle XVII. yüzyıla ait mecmualardaki verilerin karşılaştırılması yoluna gidilerek bir kanaat oluşturulmaya çalışılmıştır.

Son olarak; kadı mecmuaları, kadılıkla alakalı diğer bilgi ve belgeleri tamamlayıcı bir özellik göstermektedir. Ayrıca kaza ve sancaklar hakkında ayrıntılı bilgi vermesi, dönemin eyaletlerini ve mevleviyet rütbesindeki kadılıkları kaydetmesi de Osmanlı taşra teşkilatı ve idari yapılanması hakkında da önemli bir kaynak olduğunun delilidir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus; mecmuaların verdiği bilgilerin sağlamlasının yapılması adına, eğer varsa, dönemin diğer kaynakları ile karşılaştırılmasıdır.

Tablo 4: Konya İzzet Koyunoğlu 13928-13929 Numaralı Esere Göre Rumeli Kadılıkları Rütbeleri

KAZA	RÜTBESİ
Üsküb	Sitte
Siroz	Sitte
Tırhala	Sitte
Silistre	Sitte
Herazgrad	Sitte
Hulumic ¹	Sitte
Kandiye	Sitte
Mizistre	Ûlâ
Şumnu	Ûlâ
Ruşçuk	Ûlâ
Balyabadra	Ûlâ
Banaluka	Ûlâ
Rodos	Ûlâ
Karaferye	Ûlâ
Ahyolu	Ûlâ
Manastır	Ûlâ
Çatalca	Ûlâ
Hanya	Ûlâ
Babadağı	Ûlâya Karîb
Niğbolu	Ûlâya Karîb

KAZA	RÜTBESİ
Vidin-i Kadim	Ûlâya Karîb
Zağra-yı Atık	Ûlâya Karîb
Drama	Ûlâya Karîb
Zihne	Ûlâya Karîb
Lefkoşa	Ûlâya Karîb
Eğriboz	Ûlâya Karîb
Kratova	Ûlâya Karîb
Midilli Adası	Ûlâya Karîb
Timurhisar	Ûlâya Karîb
Şehirköy	Sâniye
Lofça maa Etrepol	Sâniye
Samakov	Sâniye
Milgara	Sâniye
İlbasan	Sâniye
Üziçe	Sâniye
Narda	Sâniye
Atina	Sâniye
Temeşvar	Sâniye
Varna	Sâniye

¹ Hulumic kazası hakkında "Hulumic makamına kâime olmuştur" notu yer almaktadır.

KAZA	RÜTBESİ
Nevrekob	Sâniye
Gördös	Sâniye
Filorina	Sâniye
Kesriye	Sâniye
Vardar Yenicesi	Sâniye
Kalavrita	Sâniye
İstanköy	Sâniye
Akçakızanlık	Sâniye
Yanya	Sâniyeye Karîb
Dubniçe	Sâniyeye Karîb
Alasonya	Sâniyeye Karîb
Cumabazarı	Sâniyeye Karîb
Kefe	Sâniyeye Karîb
Budin	Sâniyeye Karîb
Arnavudbelgradı	Sâniyeye Karîb
Ustrumça	Sâniyeye Karîb
İştib	Sâniyeye Karîb
Yenibazar	Sâniyeye Karîb
Köstendil	Sâlise
Trapoliçe	Sâlise
Kratene	Sâlise
Anabolu	Sâlise
Berkofça	Sâlise
Burgos	Sâlise
Ferecik	Sâlise
Balçık	Sâlise
Ohri	Sâlise
Hacioğlubazarı	Sâlise
Livadya	Sâlise
Tekfurgölü	Sâlise
Leskofça	Sâlise
İvranya	Sâlise

KAZA	RÜTBESİ
Piriştine	Sâlise
Molova	Sâlise
Teşene	Sâlise
Akkirman	Sâlise
Doyran	Sâlise
İstar-ı Eflak	Sâlise
Mankalya	Sâliseye Karîb
Akhisar	Sâliseye Karîb
Taşlıca	Sâliseye Karîb
Peçuy	Sâliseye Karîb
Kırakuyefçe	Sâliseye Karîb
Memlehatayn	Sâliseye Karîb
Ösek	Sâliseye Karîb
Valpova	Sâliseye Karîb
Bosna Pordu	Sâliseye Karîb
Mitrofça	Sâliseye Karîb
Mostar	Sâliseye Karîb
Pojega	Sâliseye Karîb
İslimye	Sâliseye Karîb
Çorlu	Sâliseye Karîb
İzdin	Sâliseye Karîb
Ürgüb	Sâliseye Karîb
Kalkandelen	Sâliseye Karîb
Uyvar?	Sâliseye Karîb
İnebahtı	Râbia (300-200 Arası)
Misivri	Râbia (300-200 Arası)
İvraca	Râbia (300-200 Arası)
Aydos	Râbia (300-200 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
İstife	Râbia (300-200 Arası)
Zağra-yı Cedid	Râbia (300-200 Arası)
Serfice	Râbia (300-200 Arası)
Varadin	Râbia (300-200 Arası)
Prizrin	Râbia (300-200 Arası)
Prepol	Râbia (300-200 Arası)
Niş	Râbia (300-200 Arası)
Arkadya	Râbia (300-200 Arası)
Pirlepe	Râbia (300-200 Arası)
Köprülü	Râbia (300-200 Arası)
Debre	Râbia (300-200 Arası)
Retme	Râbia (300-200 Arası)
Varna	Râbia (300-200 Arası)
Hırsova	Râbia (300-200 Arası)
Rahova	Râbia (300-200 Arası)
Vodina	Râbia (300-200 Arası)
Ergirikesri	Râbia (300-200 Arası)
Razlok	Râbia (300-200 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Delvine	Râbia (300-200 Arası)
Salina	Râbia (300-200 Arası)
İskenderiye	Râbia (300-200 Arası)
Eğri	Râbiaya Karîb
Kili	Râbiaya Karîb
Kıraçova	Râbiaya Karîb
İsmailgeçidi	Râbiaya Karîb
Eskicuma	Râbiaya Karîb
İzvornik	Râbiaya Karîb
Pilevne	Râbiaya Karîb
Ziştovi	Râbiaya Karîb
Alakenise	Râbiaya Karîb
İzladi	Râbiaya Karîb
İzenpoli	Râbiaya Karîb
Hotalıç	Râbiaya Karîb
Çırpan	Râbiaya Karîb
Limni	Râbiaya Karîb
Benefşe	Râbiaya Karîb
Kerbeniş	Râbiaya Karîb
Virşice	Râbiaya Karîb
Mezrak	Râbiaya Karîb
Yanova-i Cedîd	Râbiaya Karîb
Foça	Râbiaya Karîb
Fethülislam	Râbiaya Karîb
Limason	Râbiaya Karîb
Tuzla	Râbiaya Karîb
Sonbur	Râbiaya Karîb
Angelikasrı	Râbiaya Karîb
İbrail	Râbiaya Karîb

KAZA	RÜTBESİ
Babaeskisi	Râbiaya Karîb
Hurpişte	Râbiaya Karîb
Taşözü	Râbiaya Karîb
Taman	Râbiaya Karîb
Borca maa Kinezin	Râbiaya Karîb
Yanova	Râbiaya Karîb
İsakcı	Râbiaya Karîb
Sirepniçe	Râbiaya Karîb
Kanşire	Râbiaya Karîb
Gradçaniçe	Râbiaya Karîb
Badracık	Râbiaya Karîb
Yenibazar	Râbiaya Karîb
Çelebibazarı	Hâmise (200-150 Arası)
İnecik	Hâmise (200-150 Arası)
Böğürdelen	Hâmise (200-150 Arası)
Bac	Hâmise (200-150 Arası)
Eğridere	Hâmise (200-150 Arası)
Aydonat	Hâmise (200-150 Arası)
Çirmen	Hâmise (200-150 Arası)
Ayamavra	Hâmise (200-150 Arası)
Talanda	Hâmise (200-150 Arası)
Ermiye	Hâmise (200-150 Arası)
Alacahisar	Hâmise (200-150 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Velesin	Hâmise (200-150 Arası)
Pravişte	Hâmise (200-150 Arası)
Pojerefçe	Hâmise (200-150 Arası)
Avlonya	Hâmise (200-150 Arası)
Menlik	Hâmise (200-150 Arası)
Segedin	Hâmise (200-150 Arası)
İrig	Hâmise (200-150 Arası)
Moton	Hâmise (200-150 Arası)
Sigetvar	Hâmise (200-150 Arası)
Bozcaada	Hâmise (200-150 Arası)
Pravnik	Hâmise (200-150 Arası)
Despotprodu	Hâmise (200-150 Arası)
İstonibelgrad	Hâmise (200-150 Arası)
Kavala	Hâmise (200-150 Arası)
İpek	Hâmise (200-150 Arası)
Platamone	Hâmise (200-150 Arası)
Kalamete	Hâmise (200-150 Arası)
Nevesin	Hâmise (200-150 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Evreşe	Hâmise (200-150 Arası)
İnöz	Hâmise (200-150 Arası)
Çağlayık	Hâmise (200-150 Arası)
Beçkerek	Hâmise (200-150 Arası)
Nevahi-i Yanbolu	Hâmise (200-150 Arası)
Çanat	Hâmiseye Karîb
İstarova	Hâmiseye Karîb
İlok	Hâmiseye Karîb
Nemçe	Hâmiseye Karîb
İsfirliğ Banası	Hâmiseye Karîb
Kostaniçe	Hâmiseye Karîb
Livandar	Hâmiseye Karîb
Maçın	Hâmiseye Karîb
Umurfakih	Hâmiseye Karîb
Modonic	Hâmiseye Karîb
Andurusa	Hâmiseye Karîb
Naslic	Hâmiseye Karîb
Tikveş	Hâmiseye Karîb
Lefke	Hâmiseye Karîb
Eğribucak	Hâmiseye Karîb
Görice	Hâmiseye Karîb
Esteron?	Hâmiseye Karîb
Dömenlik	Hâmiseye Karîb
Redavenik	Hâmiseye Karîb
Petrice	Hâmiseye Karîb
Ehline	Hâmiseye Karîb
Sisam Adası	Hâmiseye Karîb
Karadağ	Hâmiseye Karîb

KAZA	RÜTBESİ
Novaberde	Hâmiseye Karîb
Kalonya	Hâmiseye Karîb
Yerköy	Hâmiseye Karîb
Polomya	Hâmiseye Karîb
Yayça	Hâmiseye Karîb
Çakova	Hâmiseye Karîb
Maden-i İpek	Hâmiseye Karîb
İskirabad	Hâmiseye Karîb
İvlahor	Hâmiseye Karîb
Bihor	Hâmiseye Karîb
Valpova	Hâmiseye Karîb
Bender	Hâmiseye Karîb
İmoçka	Hâmiseye Karîb
Kladina	Hâmiseye Karîb
Kızılhisar	Hâmiseye Karîb
Radovişte	Hâmiseye Karîb
Drac	Hâmiseye Karîb
Radomir	Hâmiseye Karîb
Rasova	Hâmiseye Karîb
Hatvan	Hâmiseye Karîb
Yakova	Hâmiseye Karîb
Meğri	Hâmiseye Karîb
Osat	Hâmiseye Karîb
Sonluk	Hâmiseye Karîb
Grebene	Hâmiseye Karîb
Güğercinlik	Hâmiseye Karîb
Güle	Hâmiseye Karîb
Şikloş	Hâmiseye Karîb
Lubin	Hâmiseye Karîb
Arat	Hâmiseye Karîb
Hiram	Sâdisë (150-130 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Lipova	Sâdise (150-130 Arası)
Vulçitrin	Sâdise (150-130 Arası)
İşim	Sâdise (150-130 Arası)
İşbat	Sâdise (150-130 Arası)
Arhoz	Sâdise (150-130 Arası)
Akçahisar	Sâdise (150-130 Arası)
Diyakova	Sâdise (150-130 Arası)
Çardak	Sâdise (150-130 Arası)
Çaçka	Sâdise (150-130 Arası)
Çaniçe	Sâdise (150-130 Arası)
Destuce?	Sâdise (150-130 Arası)
Tebedelen	Sâdise (150-130 Arası)
Cisr-i Mustafa Paşa	Sâdise (150-130 Arası)
Koron	Sâdise (150-130 Arası)
Raça	Sâdise (150-130 Arası)
Bereketli	Sâdise (150-130 Arası)
Vişegrad	Sâdise (150-130 Arası)
Paya	Sâdise (150-130 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Belene	Sâdise (150-130 Arası)
Fenar	Sâdise (150-130 Arası)
Baf	Sâdise (150-130 Arası)
Estergon	Sâdise (150-130 Arası)
Vilkovar	Sâdise (150-130 Arası)
Mesarya	Sâdise (150-130 Arası)
Bender	Sâdise (150-130 Arası)
Magosa	Sâdise (150-130 Arası)
Hırsofu	Sâdiseye Karib
Kamangrad	Sâdiseye Karib
Şimtorina	Sâdiseye Karib
Velika	Sâdiseye Karib
Modon	Sâdiseye Karib
Girine	Sâdiseye Karib
Olendorik	Sâdiseye Karib
Prepoy	Sâdiseye Karib
Kırgorofçe	Sâdiseye Karib
Lugoş maa Şebeş	Sâdiseye Karib
Koçayna	Sâdiseye Karib
Havass-ı Ahi Çelebi	Sâdiseye Karib
İrşova	Sâdiseye Karib
Göhlisar	Sâdiseye Karib
Pare maa Petre	Sâdiseye Karib
Premedi	Sâdiseye Karib

KAZA	RÜTBESİ
Srişnik	Sâbia (130-100 Arası)
Mohaç	Sâbia (130-100 Arası)
Mezakiye	Sâbia (130-100 Arası)
Prespe	Sâbia (130-100 Arası)
Togana	Sâbia (130-100 Arası)
Tirgovişte	Sâbia (130-100 Arası)
Bihlişte	Sâbia (130-100 Arası)
Yanova-i Kadîm	Sâbia (130-100 Arası)
Titel	Sâbia (130-100 Arası)
Çerniçe	Sâbia (130-100 Arası)
Gabele	Sâbia (130-100 Arası)
Sarıgöl	Sâbia (130-100 Arası)
Kopiçe	Sâbia (130-100 Arası)
Sarta	Sâbia (130-100 Arası)
Pogonya	Sâbia (130-100 Arası)
Esedabad	Sâbia (130-100 Arası)
Suğdak	Sâbia (130-100 Arası)
Suhuryaka	Sâbia (130-100 Arası)

KAZA	RÜTBESİ
Mangub	Sâbia (130-100 Arası)
Rahoviçe	Sâbia (130-100 Arası)
Derbend	Sâbiaya Karîb
Seksar	Sâbiaya Karîb
Timorinça	Sâbiaya Karîb
Bihorina maa Korina	Sâbiaya Karîb
Ülgünbar	Sâbiaya Karîb
Podgoriçe	Sâbiaya Karîb
Azak	Sâbiaya Karîb
Peklin	Sâbiaya Karîb
Belgradçık	Sâbiaya Karîb
Preveze	Sâbiaya Karîb
Merdik?	Sâbiaya Karîb
Kravari	Sâbiaya Karîb
Bokri?	Sâbiaya Karîb
Mürted Adası	Sâbiaya Karîb
İmroz	Sâbiaya Karîb
Nova	Sâbiaya Karîb
Pojegacık	Sâbiaya Karîb
Kominiçe?	Sâbiaya Karîb
Mitrofçaçık	Sâbiaya Karîb
Tulça	Sâmine (100 İle Mezun)
İsfirilig	Sâmine (100 İle Mezun)
Timok	Sâmine (100 İle Mezun)
Bolovan	Sâmine (100 İle Mezun)
Egrine	Sâmine (100 İle Mezun)

KAZA	RÜTBESİ
Opar	Sâmine (100 İle Mezun)
Altunili	Sâmine (100 İle Mezun)
Evdim	Sâmine (100 İle Mezun)
Omorfa	Sâmine (100 İle Mezun)
Aslatana	Sâmine (100 İle Mezun)
Perçka?	Sâmine (100 İle Mezun)
Sölova	Sâmine (100 İle Mezun)
Pardonya?	Sâmine (100 İle Mezun)
Zadra maa Leş	Sâmine (100 İle Mezun)
Kurveleş	Sâmine (100 İle Mezun)
Havass-ı Prizrin	Sâmine (100 İle Mezun)
Morova	Sâmine (100 İle Mezun)
Yacağaç	Sâmine (100 İle Mezun)
Kalonya	Sâmine (100 İle Mezun)
Kurşunlu	Sâmine (100 İle Mezun)
İne maa Mesuye	Sâmine (100 İle Mezun)
Megara	Sâmine (100 İle Mezun)
Kerş	Sâmine (100 İle Mezun)

KAZA	RÜTBESİ
Koznik	Sâmine (100 İle Mezun)
Medoke	Sâmine (100 İle Mezun)
Nevesil	Sâmineye Karib
Yadra maa Atpınar	Sâmineye Karib
Nevahi-i Klis	Sâmineye Karib
Valtoz	Sâmineye Karib
Veniçe	Sâmineye Karib
Düdençe?	Sâmineye Karib
Karpaz	Sâmineye Karib
Karadağ	Sâmineye Karib
Şaktoz	Sâmineye Karib
Kopayna?	Sâmineye Karib
Bozbaba	Sâmineye Karib
Semadirek	Sâmineye Karib
Budimle maa Çalak	Sâmineye Karib
Piskopi	Sâmineye Karib
Bihke	Sâmineye Karib
Kulhızır	Sâmineye Karib
Kaçanik	Sâmineye Karib
Nakşapare	Sâmineye Karib
Ropoz	Sâmineye Karib
Santoron	Sâmineye Karib

Tablo 5: XVII. Yüzyıl Rumeli Kadılık Rütbelerinin Üç Nüshaya Göre Karşılaştırılması¹

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Üsküb	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Siroz	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Tırhala	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Silistre	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Tırnovi	-	-	Sitte
Kandiye ²	-	Sitte	Sitte
Hezargrad	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Kamaniçe	-	-	Sitte
Hulumic ³	Sitte-i Aliyye	Sitte	Sitte
Mizistre	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Şumnu	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Ruşçuk	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Balyabadra	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Banaluka	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Rodos	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Karaferye	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Ahyolu	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Manastır	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ

¹ Burada karşılaştırmanın sıhhati açısından Özergin'in kullandığı nüshanın İbb Atatürk Kitaplığı K 13 numaradaki orijinal hali esas alınmış ve gerekli görülen yerlerde dipnotlarla açıklamalar yapılmıştır. Ancak listede ise kısaca "Özergin Nüshası" olarak adlandırılmıştır.

² Kandiye, 1669'daki Girit'in fethinden sonra Osmanlı sistemine dahil olmasına rağmen, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında 1078 düzenlemesine ait kazalar arasında kaydedilmiştir. Kandiye, 1087 (1676) tarihli Abdurrahman Abdi Paşa Kanunnamesinde mevleviyet olarak kayıtlıdır. Abdurrahman Abdi Paşa Kanunnamesi, Haz. H. Ahmet Aslantürk, İstanbul, 2012, s. 60. Burasının kadıaskerlik makamına bağlı kadılığa dönüştürülmesi, muhtemelen XVII. yüzyılın sonlarındadır.

³ Hulumic kazası hakkında Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında, "Hulumic makamına kâime olmuştur" notu yer almaktadır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Çatalca	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Hanya	Ûlâ	Ûlâ	Ûlâ
Babadağı	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Niğbolu	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Vidin ⁴	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Zağra-yı Atik	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Drama	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Zihne	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Lefkoşa	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Eğriboz	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Kratova	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Midilli	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Timurhisar	Karîb ilâ'l-Ûlâ	Ûlâya Karîb	Ûlâya Karîb
Şehirköy	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Lofça maa Etrepoli	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Samakov	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Migalgara	Sâniye	Sâniye	Sâniye
İlbasan	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Üziçe	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Narda	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Atina	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Temeşvar	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Varna	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Nevrekop	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Gördös	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Filorina	Sâniye	Sâniye	-
Kesriye	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Vardar Yenicesi	Sâniye	Sâniye	Sâniye

⁴ Vidin kazası, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında “Vidin-i Kadîm” şeklinde kaydedilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Kalavrata	Sâniye	Sâniye	Sâniye
İstanköy	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Akçakızanlık	Sâniye	Sâniye	Sâniye
Yanya	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Dupniçe	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Alasonya	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Cumabazarı	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Kefe	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Budin	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Arnavudbelgradı	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Ustrumca	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
İştib	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb	Saniyeye Karîb
Yenibazar ⁵	Karîbe ilâ's- Sâniye	Saniyeye Karîb- Râbiaya Karîb	Saniyeye Karîb
Köstendil	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Trapoliçe	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Karitene	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Anabolu	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Berkofça	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Burgos	Sâlise	Sâlise	Sâlise
İpsala	-	-	Sâlise
Ferecik	Sâlise	Sâlise	Sâlise

⁵ Yenibazar kazası Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında Râbiaya Karîb rütbesine de yazılmıştır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Balçık	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Ohri	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Hacıoğlubazarı	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Tekfurgölü	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Livadya	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Leskofça	Sâlise	Sâlise	Sâlise
İvranya	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Priştine	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Molova	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Teşene	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Akkirman	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Doyran	Sâlise	Sâlise	Sâlise
İstar-ı Eflak	Sâlise	Sâlise	Sâlise
Mankalya	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Akhisar	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Taşlıca	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Yanbolu	Sâlise	-	-
Peçuy	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Graguyefçe	-	Sâliseye Karîb	Sâlise
Memlahateyn	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Ösek	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Pojega	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Valpova ⁶	Sâlise	Sâliseye Karîb - Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Bosnabrodu	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Mitrofça	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Mostar	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
İslimye	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Çorlu	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise

⁶ Valpova kazası, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında 2 defa yazılmıştır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Kalkandelen	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
İzdin	-	Sâliseye Karîb	Sâlise
Ürgüb	Sâlise	Sâliseye Karîb	Sâlise
Uyvar?	-	Sâliseye Karîb	-
Hayrabolu	-	-	Râbia
İnebahtı	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Misivri	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
İvraca	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Aydos	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
İstife	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Serfice	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Zağra-yı Cedit	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Varadin	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Prepol	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Niş	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Arkadya	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Pirlepe	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Debre	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Köprülü	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Prizrin	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Retime	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Varat	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Hırsova	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Rahova	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Vodina	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Ergirikesri	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Razlık	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Delvine	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Salina	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
İskenderiye	Râbia	Râbia (300-200 Arası)	Râbia
Eğri	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Kırçova	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Kili	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İsmailgeçidi	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Eskicuma	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İzvorNIK	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Pilevne	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Ziştovi	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Yanova-i Cedid	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Çırpan	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İsakçı	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Sirebreniçe	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Kanije	-	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Koniçe	Karîb ilâ'r-Râbia	-	-
Gradçaniçe	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Badracık	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Benefşe	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Kerbeniş	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Virsiçe?	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Mezarık	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Fethülislam	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Foça	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Limason	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Tuzla	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Sonbur	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Angelıkasrı	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İbrail	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Babaeskisi	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Hurpişte	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Taşözü	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Taman	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Borca maa Kinejin	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Alakenise	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İzladi	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
İzenpol	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Hotalıç	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Limni	Karîb ilâ'r-Râbia	Râbiaya Karîb	Râbiaya Karîb
Kırkkilise	Karîb ilâ'r-Râbia	-	-
Yanova	-	Râbiaya Karîb	-
Çelebibazarı	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
İncik	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Böğürdelen	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Bac	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Eğridere	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Aydonat	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Çirmen	-	Hâmise (200-150 Arası)	-
Ayamavra	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Talanda	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Ermiye	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Alacahisar	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Velesin	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Pravişte	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Hatunili	-	-	200-150 Arası
Pojorofçe	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Avlonya	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Menlik	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Segedin	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Sigetvar	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
İrig	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Moton	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Bozcaada	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Pravnik	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Desbotbrodu	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
İstonibelgrad	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Kavala	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
İpek	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Platamone	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Kalamete	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Nevesin	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Evreşe	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
İnöz	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Çağlayık	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Kızılağaç	-	-	200-150 Arası
Peckerek	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Nevahi-yi Yanbolu	200-150 Arası Mansıblar	Hâmise (200-150 Arası)	200-150 Arası
Çanat	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
İstarova	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
İlok	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Nemçe	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
İsfilik Banası	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Kostaniça	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Livandar	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Maçın	-	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Umurfakih	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Modonic	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Andurusa	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Naslic	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Tikveş	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Eğribucak	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Görice	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Esteron?	-	Hâmiseye Karîb	-
Estergon	200-150 Arasına Karîb	Sâdisse (150-130 Arası)	200-150 Arasına Karîb
Lefke	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Dömenek	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Rudnik	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Petriç	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
İhlevne	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Susam Adası	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Karadağ ⁷	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb - Sâmineye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Novaberde	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Kalonya ⁸	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb - Sâmine (100 İle Mezun)	200-150 Arasına Karîb
Yagodina	200-150 Arasına Karîb	-	-
Yergöğü	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Polomya	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Yaniçe	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Çakova	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Maden-i İpek	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
İskarapar	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
İvlahor	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Bihor	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb

⁷ Karadağ kazası Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında iki defa yazılmıştır.

⁸ Kalonya kazası Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında iki defa yazılmıştır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Valyeva	200-150 Arasına Karıb		
Bender ⁹	-	Hâmiseye Karıb- Sâdise (150-130 Arası)	-
İmoçka	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Kladina	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Kızılhisar	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Draç	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Radovişte	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Radomir	-	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Rasova	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Hatvan	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Yakova	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Meğri	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Osat	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Sonluk	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb
Krenye	200-150 Arasına Karıb	-	200-150 Arasına Karıb
Güğercinlik	200-150 Arasına Karıb	Hâmiseye Karıb	200-150 Arasına Karıb

⁹ Bender kazası, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında 2 defa yazılmıştır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Güle	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Lubin	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Şikloş	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Arat	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	200-150 Arasına Karîb
Hıram	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Lipova	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Vulçitrin	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
İşim	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
İşbat	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Arhoz	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Akçahisar	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Diyakova	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Çardak	-	Sâdise (150-130 Arası)	-
Çaçka	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Çaniçe	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Vestulca	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	-
Depedelen	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Cisr-i Mustafa Paşa	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Koron	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Raca	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
İrşova	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Bereketli	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Vişegrat ¹⁰	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Baya	Vişegrat'a Bağlı	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Belene	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Fenar	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Baf	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Ostrova	200-150 Arasına Karîb	Hâmiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Vilkovar	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Mesarya ¹¹	150-130 Arası Mansıblar	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası
Magosa	Mesarya'ya Bağlı	Sâdise (150-130 Arası)	150 ile 130 Arası

¹⁰ Vişegrat kazası Özergin nüshasında Vişegrat Paye olarak yazılmıştır. Ancak buradaki Paye, XVII. yüzyılda Baya diye yazılan kazadır ve yüzyılın sonundaki derecelendirmede Vişegrat kazasının ardından zikredilmektedir. 1078 düzenlemesinde ise Vişegrat ve Baya kazaları beraber gösterilmiş; ancak yanlışlıkla Paye olarak yazılmıştır.

¹¹ Özergin Nüshasına göre Mesarya kazası Magosa ile birlikte verilip Mesarya (maa) Magosa şeklinde tek bir kaza olarak yazılmışken, daha sonraki nüshada Mesarya ve Magosa ayrı kazalar olarak gösterilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Hırsofu	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Şimontorna	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Kamangrad	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Velika	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Modova	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Girine	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Olendorik	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Premedi	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Girgorofçe	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Lugoş maa Şebeş ¹²	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Yarepetre maa İstiye ¹³	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Koçanya	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Havass-ı Ahi	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
Göhlisar	150-130 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	150 ile 130 Arası
İrhoş?	150-130 Arası Mansıblar	-	-
Srişnik	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun

¹² Lugoş maa Şebeş kazası, Özergin nüshasında Lugoş Şebeş Bender şeklinde verilmiştir.

¹³ Burası, Konya İzzet Koyunoğlu nüshasında Pare maa Petre şeklinde kaydedilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Mohaç	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Mezakiye	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Prespe	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Togana	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Tirgovişte	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Bihlişte	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Yanova-i Kadim	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Titel	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Çerñiçe	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Gabele	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Sarıgöl	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Kopiçe	-	Sâbia (130-100 Arası)	-
Sarta	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Sane ¹⁴	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Poganyanya	Esedabad'a Bağlı	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Esedabad ¹⁵	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun

¹⁴ Sane kazası Özergin nüshasında Bana olarak kaydedilmiştir.

¹⁵ Esedabad kazası Özergin nüshasında Bogonya Esedabad şeklinde gösterilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Suğdak	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Suhuryaka	-	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Mangub	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Rahoviçe	130-100 Arası Mansıblar	Sâbia (130-100 Arası)	130 ile Mezun
Derbend ¹⁶	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Seksar	Derbend'e Bağlı	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Timorinça	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Bihorina maa Korina	-	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Ölgünbar	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Podgoriçe	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Peklin	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Belgradcık	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Mitrofcacık	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Preveze	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Morovik	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Prepoy	130-100 Arası Mansıblar	Sâdiseye Karîb	130 ile Mezun
Kravari	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun

¹⁶ Derbend ve Seksar kazaları Özergin nüshasında Derbend-i Seksar şeklinde gösterilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Apokri	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Azak	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Özvi? (Özi)	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Mat	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Berenvar	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Ayapetre	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Kaliça?	-	-	130 ile Mezun
Menafotice maa Temnis ¹⁷	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Kinorya maa Berkokça ¹⁸	150-130 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Nova	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Pojegacık	-	Sâbiaya Karîb	-
Kominiçe?	-	Sâbiaya Karîb	-
Zirze maa İstiye?	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Mürted Adası	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
İmroz	130-100 Arası Mansıblar	Sâbiaya Karîb	130 ile Mezun
Trepçe	130-100 Arası Mansıblar	-	130 ile Mezun
Bozomadoni?	130-100 Arası Mansıblar	-	-

17 Girit Adası'nda yer alan Menafotice maa Temnis kazası Özergin nüshasında Menafçe maa Mişekndüye maa Berkokça şeklinde kaydedilmiştir.

18 Kinorya maa Berkokça kazası, Özergin nüshasında sadece Kinorya kazası olarak 150-130 arası mansıblarda kaydedilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Cibra	-	-	130 ile Mezun
Tulça	-	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
İsfirliğ	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Timok	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Bolovan	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Egrine	-	Sâmine (100 ile Mezun)	-
Grebene	-	Hâmiseye Karib	100 ile Mezun
Opar	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Altunili	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Evdim	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	-
Omorfa	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Aslatana	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Berçka ¹⁹	-	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Bercine?	130-100 Arası Mansıblar	-	-
Bardonya	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun
Sölova	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 ile Mezun)	100 ile Mezun

19 Özergin nüshasında Aslatana kazasından sonra Bercine diye kaydedilen bir kaza görülmekte; ancak XVII. yüzyılın sonuna ait düzenlemede ise Aslatana'dan sonra Berçka şeklinde yazılan bir kaza görülmektedir. Bu durum yazım farklılığı olabileceği noktasından hareketle iki kazanın da aynı yer olduğu hissini uyandırsa da yanlış yapmama niyetiyle iki ayrı kaza olarak listeye alınmıştır.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Zadrima maa Leş	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Kurveleş	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Havass-ı Prizrin	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Korondos	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Morova	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Yacağaç	-	Sâmine (100 İle Mezun)	-
Kolonya	130-100 Arası Mansıblar	-	-
Kurşunlu	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Gilan	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
İne maa Mesuye	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Kifse	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Megara	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Kerş	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Koznik	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Medoke	130-100 Arası Mansıblar	Sâmine (100 İle Mezun)	100 ile Mezun
Nevesil	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Yadra maa Atpınar	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Nevahi-yi Klis	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Valtoz	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Veniçe	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Düdençe?	-	Sâmineye Karîb	-
Karpaz	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Karacadağ	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Şaktoz	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Kopayna?	-	Sâmineye Karîb	-
Fonya	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Bozbaba	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Şekerhane	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Semadirek	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Budimle maa Plav20	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Piskopi	Budimle maa Plav'a Bağlı	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Bihke	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Kulhızır	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Milapotima?	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun

20 Budimle maa Plav kazası, Özergin nüshasında Budimle maa Plav Piskopi, İzzet Koyunoğlu nüshasında ise Budimle maa Çalak şeklinde kaydedilmiştir.

KAZA	Özergin Nüshası	Konya İzzet Koyunoğlu Nüshası	Kamil Kepeci Nüshası
Miranbila	-	-	100 ile Mezun
Kaçanık	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Santoron	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	-
Nakşa21	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun
Bare	130-100 Arası Mansıblar	-	100 ile Mezun
Ropoz	130-100 Arası Mansıblar	Sâmineye Karîb	100 ile Mezun

KAYNAKÇA

A. Arşiv ve Kütüphane Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Defter-i Teşrifât, A.d. No: 345

Ankara Milli Kütüphane

Memâlik-i Rumeli'de Olan Kazalar, No: 06 Hk 1984

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı K. 13.

Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi

Burdur İl Halk Kütüphanesi No: 15 Hk 934/2

Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi

No: 13928-13929.

Nuruosmaniye Kütüphanesi

Rumeli Kadıaskerliği Ruznamçesi, Yeni Kayıt: 4569/2, Eski Kayıt: 5193/2.

Ragıp Paşa Kütüphanesi

Avnî Ömer Efendi, *Kanunname-i Osmânî Mefhûm-ı Defter-i Hakanî*, No: 1578/278

Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya Yazmaları

21 Nakşa kazası İzzet Koyunoğlu nüshasında, Bare kazasıyla birleşik olarak "Nakşapare" şeklinde kaydedilmiştir.

No: 3774

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TSMA)

Defter No: 5375.

B. Yayınlanmış Belgeler ve Kaynak Eserler

Abdurrahman Abdi Paşa Kanunnammesi, Haz. H. Ahmet Aslantürk, İstanbul, 2012.

AKGÜNDÜZ, Ahmed, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, VII, İstanbul, 1994.

BEYAZIT, Yasemin, "Rumeli kadılıklarına ve Rütbelerine Dair 1253/1837 Tarihli Bir Yazma (62 Belge ile Birlikte)", *Belgeler*, C.XXVIII, S.32, Ankara, 2007

Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr*, C.II, *Fatih Sultan Mehmed Devri 1451-1481*, Haz. M. Hüdayi Şentürk, Ankara, TTK, 2003.

HALAÇOĞLU, Ahmet, "1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri", *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, III, Ankara, 1999.

Müstakimzade Süleyman Saadeddin'in Devhatü'l-Meşâyih Osmanlı Şeyhülislamlarının Biyografileri Adlı Eserin Trnaskripsiyon ve Değerlendirmesi, Haz. Alper Yıldırım, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Hatay, 2014.

ÖZERGİN, M. Kemal, "Rumeli Kadılıkları'nda 1078 Düzenlemesi." *Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan*, Ankara, 1988.

Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'ü'l-Fuzalâ Şeyhî'nin Şakâ'ik Zeyli*, II, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2018.

Uşşâkîzâde İbrâhîm Hasîb Efendi, *Zeyl-i Şakâ'ik Uşşâkîzâde'nin Şakâ'ik Zeyli*, Haz. Ramazan Ekinci, İstanbul, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2017.

C. Araştırma-İnceleme Eserleri

AKBAYAR, Nuri, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü*, İstanbul, 2003.

ALAN, Ercan, *Kadıasker Ruznamçelerine Göre XVII. Yüzyılda Rumeli'de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2015.

_____, "Yeni Bir Belgeye Göre XVII. Yüzyılın Sonunda Rumeli'de Kadılık Rütbeleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 44, Haziran 2016, s.337-366.

- _____, "XVII. Yüzyıl Anadolu Kadılıkları ve Rütbeleri", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Sayı: 67 (2018/1), İstanbul, 2018, s. 59-100.
- BAYKARA, Tuncer, "Kaza", *DİA*, XXV, Ankara, 2002.
- BEYAZIT, Yasemin, "XVI. Yüzyıl Sonlarında Osmanlı'da Kaza Sınırlarını Belirleyen Temel Etkenler", *Doğu Batı Osmanlılar III*, 2010, s. 75-98.
- _____, "Rabia'dan İnebahtı'ya Rumeli Kadılık Rütbeleri", *Yeni Türkiye, Rumeli-Balkanlar Özel Sayısı*, I, S. 66, 2015.
- KAFADAR, Cemal, "Sohbete Çelebi, Çelebiye Mecmua", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Osmanlı Edebiyatının Kırk Ambarı*, Haz. Hatice Aynur ve Ötekiler, İstanbul, 2012.
- KURU, Levent, *Kazasker Ruznamçelerine Göre 18. Yüzyılın İlk Yarısında Rumeli'de Kadılık Müessesesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- KURU, LEVENT - ÖNAL, AHMET, *Osmanlı Kaza Teşkilatı (1078/1667-1668 Düzenlemesine Göre)*, İstanbul, 2018.
- SEYYİD MUHAMMED ES-SEYYİD MAHMUD, *XVI. Asırda Mısır Eyâleti*, İstanbul, 1990.
- ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı olarak Osmanlı Devletinde Kadı*, Ankara, 1994.
- _____, "Kadı," *DİA*, XXIV, İstanbul, 2001.
- Osmanlı Yer Adları: I Rumeli Eyaleti (1514-1550)*, Haz. Ahmet Özkılınç ve Diğerleri, Ankara, 2013.
- SEZEN, Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara, 2017.
- TERZİOĞLU, Derin, "Mecmuâ-i Şeyh Mısırî: On Yedinci Yüzyıl Ortalarında Anadolu'da Bir Derviş Sülûkunu Tamamlarken Neler Okuyup Yazdı?", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII: Osmanlı Edebiyatının Kırk Ambarı*, Haz. Hatice Aynur ve Ötekiler, İstanbul, 2012,
- UNAN, Fahri, "Mevleviyet", *DİA*, XXIX, Ankara, 2004.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nde İlimiye Teşkilatı*, Ankara, 1988.

EKLER

EK 1: Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi 13928-13929 Numaralı
Mecmuanın İlk Sayfası

EK 2: Rumeli Kadılık Rütbelerini İçeren Kayıtların Başlığını Haiz İlk Sayfa

“A NEW QÂDI MANUSCRIPT ABOUT TITLE ARRANGEMENT OF RUMELIAN
JUDGESHIP DATED 1078 HİJRİ (1667-1668)”

Abstract

In this article, the profession of judgeship and the titles used for the judges (qâdi) which are dated to 1078 (H.E.1667-1668) of Rumelia towns are analysed according to a qâdi manuscript.

At this point, answers were given to questions such as what the title of judgeship is, why the towns (qadâ) arranged according to the titles, the numerical distribution of these towns in titles, the titles and relationship of the qâdis' careers and their effects within the ilmiye (educated group). In addition to this, a copy which was previously published by M. Kemal Özergin and thought to be dated 1078 (1667-1168) was compared with another copy of the Ottoman Archive, Kamil Kepeci catalog, which was understood to have been written in the last quarter of the 17thth century and was published by us. Thus, the similarities and differences between the copies were revealed. Thanks to this title system applied in the establishment of judgeship, the qâdis advances gradually from the lower titles to the highest titles. Thus, this title application also shows progress of the judgeship career.

Keywords

Qâdi, Rumelia, titles of judgeship, town (qadâ).